

మహిళలు

విలువ, ధర్మములు

స్త్రీ సమస్యలు - సంఘ సంస్కరణ

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌతిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షపతి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలరాజ్

గురు గౌరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠప్రభాకర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు త్రిలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120029718

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

స్త్రీ సమస్యలు - సంఘసంస్కరణ

జి. సకల M.A.

నా స్త్రీక కేంద్రం

పటమట :: విజయవాడ-520 006

మం దం మా ట

శ్రీ సమస్యలకు—సంఘ సంస్కరణకు అవినాభావసంబంధం వుంది. సాంఘిక — ఆర్థిక అసమానతలవలన శ్రీలు సమాజంలో తరతరాలుగా అణచి వుంచబడ్డారు పురుషుడు వ్యవస్థకు మాత్రమే బానిస. చాలా సందర్భాలలో శ్రీ వ్యవస్థకూ, పురుషునికికూడా బానిసగా చేయబడింది. అందుచేత ఆమె ఎంతో క్రోధానికి, అక్రమాలకు గురిచేయబడింది.

సమాజంలో అభివృద్ధి సాధించాలంటే అన్ని రంగాలలో మార్పు రావాలి. వివిధ రంగాలలో సంఘ సంస్కరణకై గత 150 సంవత్సరాలుగా జరిగిన కృషిని ఈ పుస్తకంలో శ్రీమతి సకల వివరించారు. మారుతున్న సమాజానికి—మారని విలువలకు మధ్య గల సంఘర్షణను ఈ పుస్తకంలో చక్కగా వివరించారు. విజ్ఞాన దాయకమైన ఈ పుస్తకం మహిళా సమస్యలను కొంతవరకు అర్థం చేసుకొనడంలో చేయూత నివ్వగలదని ఆశిస్తున్నాం.

నా స్మిక కేంద్రం

విషయ సూచిక

అమానుషమైన సతీసహగమనం	....	5
అడశిశువుల హత్యలతో రక్త సిక్త చరిత్ర	....	11
క్రూరమైన బాల్యవివాహాలపై నిషేధం	....	16
సంఘసంస్కర్త వీరేశలింగం	....	24
“భారతరత్న” కార్యే	....	30
ప్రముఖసంస్కర్త రాజారామమోహన్ రాయ్	....	47
సంఘసంస్కర్త ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్	....	62
వరకట్న దురాచారం	....	70

స్త్రీ సమస్యలు - సంఘ సంస్కరణ

అమానుషమైన సతీ సహగమనం

అంతరించి పోయిందనుకున్న సతీ సహగమనం మరల అప్పుడప్పుడు మనదేశంలో జరుగుతూనేవుంది. ఈమధ్యనే ఉత్తరప్రదేశ్ లో మైన్ పూర్ జిల్లాలో షికోహాబాదు పట్టణానికి 5 కిలోమీటరుల దూరంలో వున్న పట్టిబనౌరా గ్రామంలో జరిగిన సంఘటన ఇందుకు ఉదాహరణ.

తన భర్త రణవీర్ చనిపోగానే, అతనికంటే మూడుసంవత్సరాలు చిన్నదైన 24 సంవత్సరాల ఓమవతీదేవి సతీ సహగమనం చెయ్యాలని నిశ్చయించుకొంది.

గ్రామస్తులు ఓమవతి నిర్ణయాన్ని తప్పని చెప్పేబదులు, ఒక 'మహాసాద్యి' చేస్తున్న ఘనకార్యంగా హర్షించారు.

రణవీర్ ఒక కాలేజీ క్లర్క్ గా వుండేవాడు. అగ్రాలో ఒక ఆస్పత్రిలో చనిపోగా అతని శవాన్ని గ్రామానికి తీసుకువచ్చారు. తనకి ఒకటిన్నర సంవత్సరం కొడుకువున్నా, భర్త శవంమీదపడి చావడానికే ఆమె నిశ్చయించుకొంది.

75 సంవత్సరాలక్రితం నిషేధింపబడ్డ పురాతన అచారాన్ని ఆమె పునరుద్ధరిస్తోందని గ్రామస్తులు హర్షించారు. అమ్మలక్కలు ఆమెను గౌరవించారు. ప్రోత్సహించారు.

సహగమనం సంగతి తెలిసిన సబ్ డివిజనల్ మేజిస్ట్రేటు చిన్న పోలీసుబలగంతో ఆ గ్రామానికి వచ్చారు. కాని, అప్పటికప్పుటికే వందలాదిమంది చుట్టూప్రక్కలనుండి వచ్చి సహగమనం జరగనున్న

ప్రాంతంలో క్రిక్కిరిసివున్నారు. పోలీసులు వచ్చేసరికి కొంతమంది మహిళలతో కలిసి ఓమవతి 'సతీవందన' చేస్తూవుంది. పోలీసులు ఆపేలోగానే చితిమీదకు ఎక్కి భర్త తలని తన వడిలోనికి తీసుకొందిట.

నిప్పుముట్టించ బోతూవుండగా, పోలీసులు బలవంతంగా ఆమెను బయటకులాగి, జీపు ఎక్కించారట. కాని, పోలీసు జీపుతాళాలు ఎవరో 'దొంగిలించడంతో' అది బయలుదేరలేదు. ఈ సందర్భో ఆమె జీపులోంచి తప్పించుకొని తగలబడుతున్న భర్త శవంమీదకు దూకిందట. ఆ మంటలో నుండే తన మేనల్లుళ్ళను ఆశీర్వాదించడానికి చేతులు బయటపెట్టేసరికి ఆమెను మంటలోనుండి బయటకు లాగడం జరిగింది. దానితో సహా గమనం చూచి అనందించడానికి చేరిన జనసమూహానికి అశాభంగం కల గడంతో పోలీసులపై రాళ్ళుర్వారట.

ఇదే మన మాధ్యభారతం! 'మహాపతివ్రత', 'మహాసాధ్వి' భర్తతో కలిసి 'కైలాసానికి' వెళతానంటే మధ్యలో ఈ పోలీసులు, ఈ చట్టాలూ అడ్డం ఏమిటని ఆ గ్రామస్తులు భావించారు.

క్రూరమైన పురాతన ఆచారం

చరిత్రలోకి తొంగిచూస్తే సహాగమనం అనే క్రూరమైన ఆచారం చాలాకాలం సాగింది. భార్యేకాదు, తల్లులు, ఉంపుడుకత్తెలు కూడా "మొగదిక్కు" పోవడంతో నిప్పులో ఆ శవంపైపడి మరణించిన సందర్భాలు వున్నాయి. అయితే భార్యలే ఎక్కువగా ఈ సహాగమనానికి పూనుకొన్నారు. 'సత్యవ్రత' అన్న సంస్కృతశబ్దంనుండి ఈ సహాగమనం వచ్చింది. దీనినే 'సహమరణం' అని, 'సహాగమనం' అని భర్తతోపాటు ఆ చితిపై మరణిస్తే అంటారు.

భర్త మరెక్కడో మరణిస్తే, ఆ అస్థికలపైపడి స్త్రీ మంటలో చనిపోతే దానిని 'అనుమరణ' మని, 'అనుగమన' మని అనేవారు.

రాజస్థాన్ లో ప్రబలమైన దురాచారం

ఈ సహగమనం అనేది పురాతనకాలంలో ప్రారంభమైన మూఢ నమ్మకం. ఆర్యులు ఆగమనంతో ఈ ఆచారం క్రీస్తుకు పూర్వమే ప్రారంభం అయింది. ఉత్తరభారతదేశంలో క్రీస్తుకు పూర్వం 510 సంవత్సరంలో సతీసహగమనం జరిగినట్లు శిలాశాసనాధారాలవల్ల తెలుస్తోంది. ఇది ముఖ్యంగా రాజస్థానులో ఒక ఆచారంగా రూపొందింది. మొదట్లో ఐచ్ఛికమైనా, మధ్యయుగాలు వచ్చేసరికి భర్తతో భార్య చితిపైపడి నిప్పులలో కాలిపోవడం అన్నది తప్పనిసరిగా చెయ్యవలసిన మూఢాచారంగా మారింది. రాజస్థానులోని మేవార్, మార్వాడ్, జయపూర్, బికనీరు ప్రాంతాలలో సతీసహగమనం విస్తృతంగా జరిగిందని సమాధులపై చిత్రాలవల్ల, వ్రాతలవల్ల తెలుస్తోంది.

ఇది రాజకుటుంబాలలోనేకాక, ఉన్నత కుటుంబాలన్నింటిలో వ్యాప్తిచెందింది. అయితే వెనుకబడ్డ కులాలు సతీసహగమనాన్ని అనుసరించలేదు.

కొంతమంది ఈ క్రూరఆచారాన్ని వ్యతిరేకించినా సహగమనం అనేది 18వ శతాబ్దానికి చాలా వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. సహగమనానికి సాంఘికకారణాలేకాక, ఆర్థికకారణాలుకూడా తోడయ్యాయి. సమాజంలో శ్రీ స్థానం ఎంత పతనమైందో విధవలపాట్లు తెలియజేస్తాయి.

హిందూమతాచారాలు, దుర్గాపూజ, రాజపుత్రులయుద్ధవీరత్వభావాలు యివిఅన్నీ శ్రీలను సహగమనానికి ప్రోత్సహించాయి. సహగమనం ఒక గౌరవంగా పరిణమించింది. అలాంటి శ్రీలకు రాజస్థానులో వివిధప్రాంతాలలో పెద్ద సమాధులుకూడా నిర్మించేవారు. మహమ్మదీయుల దండయాత్రలకు భయపడి, తమ శీలరక్షణకుకూడా సహగమనం అనుసరించారు.

కాని, సతీసహగమనం తప్పు అని సమాజంలో ఒక భావంకూడా ప్రబలడంతో, ముస్లింరాజులు దీనిని నిషేధించాలని ప్రయత్నించారు.

అక్కరు, జహంగీరు, ఔరంగజేబు దీనిని నిషేధించారు. కొంతమంది రాజప్రత రాజులుకూడా నిషేధించాలని ప్రయత్నించారు.

అయితే, పురాతన ఛాందస మతభావాలు ఈ సహగమనానికి తోడ్పడ్డాయి. అందుచేతనే ఈ ఆచారాన్ని నిషేధించడానికి చాలామంది అడ్డుపడ్డారు.

సంస్థానాలకు వర్తించని బ్రిటీష్ చట్టం

సాంఘిక దురాచారాలను నిర్మూలించడానికి పూనుకున్న గవర్నరు జనరల్ విలియం బెంటింక్ బ్రిటీషువారి ఆధీనంలోఉన్న మనదేశంలో సతీసహగమనాన్ని 19వ శతాబ్ది ప్రారంభంలోనే నిషేధించగలిగాడు. అయితే, స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల స్వదేశ సంస్థానాలలో సతీసహగమనం చాలా పెద్దఎత్తున జరుగుతూనే వుండేది.

రాజస్థాను స్వదేశసంస్థానాలకు నిలయం కావడంతో బ్రిటీషువాళ్లు వచ్చాకకూడా అక్కడ సహగమనాన్ని నిషేధింపజేయాలంటే వెంటనే సాధ్యంకాలేదు. రాజస్థాను రాజులను ఈ విషయంలో మార్చాలని, సహగమనాన్ని నిషేధింపజేయాలని ఎంత ప్రయత్నించినా చెవిటివాని ముందు శంఖం వూదినట్లు అయింది. అంతేకాదు ప్రజల్లోనుండికూడా, ముఖ్యంగా తాకురులనుండి సతీనిషేధానికి చాలా వ్యతిరేకత వచ్చింది. తమ విశ్వాసాలలో దీనిని విదేశీయుల జోక్యంగా భావించారు. రాజులు, జమీందారులు చనిపోయినప్పుడూ, ఇతర సందర్భాలలోనూ సహగమనం అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగింది.

కాని 19వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో బ్రిటీషువారికృషి, సాంఘిక దురాచారాలను నిర్మూలించాలని ఇతరులు జరిపిన ప్రయత్నాలతో రాజస్థానులోని కొన్ని స్వదేశసంస్థానాలలోకూడా సతీసహగమనాన్ని నిషేధించగలిగారు.

1846 లో జైపూర్ సహగమనాన్ని నిషేధించి, దానిని అమలు పరచవలసిన బాధ్యత జాగీరుదార్లకు, ఇతర గ్రామోద్యోగులకు అప్పజెప్పింది. 1847 లో సతీసహగమనాన్ని అడ్డుకోనందుకుగాను నలుగురికి 5 సంవత్సరాల శిక్ష మొట్టమొదటిసారిగా జైపూర్ లో విధించారు.

అసలు సతీసహగమనం శాస్త్రరీత్యాకూడా తప్పు అని కొందరు సంస్కరణవాదులు వాదించారు. ఐతే, గ్రామస్తులమౌఢ్యాన్ని అడుగడుగునా ఎదుర్కొవలసివచ్చింది. 1867 లో పంచపహార్ జిల్లాలో సూరీ గ్రామంలో సతీసహగమనం ఆపాలని పోలీసులు ప్రయత్నిస్తే, 9 గంటలు గ్రామస్తులతో హోరాహోరిగా పోరాడవలసి వచ్చింది. పాతివ్రత్య ధర్మాన్ని అపేహక్కు ప్రభుత్వానికిలేదని హిందూమతవాదులు అడ్డుపడ్డారు. వారిలో పదిమందిని అరెస్టుచేస్తేగాని సహగమనం అపడం సాధ్యంకాలేదు. అయితే, రాజస్థానులో వివిధగ్రామాలలో సతీసహగమనం జరిగిపోతూనే వుండేది.

ఉదయపూర్ మహారాణా సతీసహగమనాన్ని చట్టరీత్యా నిషేధించాడు. కాని, 1861లో మహారాణా చనిపోగానే రాణులందరు సహగమనం చెయ్యాలని తాకూర్లు చాలా ప్రయత్నంచేశారు. అయితే, పాత ఆచారాన్ని అనుసరించడానికి రాణులు అంగీకరించక పోవడంతో భంగపడిన అసిండ్ తాకూర్ అజియాబాయి అనే బానిసపిల్లచేత మహారాజుతోపాటు సహగమనం చేయించాడు.

దానితో ప్రభుత్వం ఆ జమీందారులపై జప్తుచేసింది. ఇతర సందర్భాలలో గ్రామస్తులందరిపై సాముదాయక జరిమానాలుకూడా విధింపబడ్డాయి. 1868 మేంబర్ గర్ పరగణాలోని సెల్లోడ్ గ్రామంలో సహగమనం ప్రోత్సహించి, శ్రీ చనిపోతూవుంటే చూచినందుకు 68 మందిని అరెస్టుచేశారు.

అయితే, మేవార్ లో మహారాణా శంభూసింగ్ 1874 లో చనిపోగానే నలుగురు అంతఃపురవాసులు చితిపై ఆత్మాహుతికి ప్రయత్నించారు.

లెఫ్టినెంటు కర్నల్ రైటు వారిని నిరోధించాడు. కాని, మహారాజు ఒక్కడూ తగలబెట్టబడటం తనకి పెద్ద అవమానంగా భావించింది ఆ మహారాజు తల్లి!

కొంతమంది రాజులు, జమీందార్లు పైకి సతీసహగమనాన్ని వ్యతిరేకించనట్లువున్నా, అచరణలో ఈ పాతఆచారాన్ని ప్రోత్సహించే వారు. ఇలాంటివారిని లొంగదీయడానికి బ్రిటీషు ప్రభుత్వం వారి అతిథిమర్యాదలను తగ్గించడానికి, ఇతర ఇబ్బందులను కలిగించడానికి పూనుకొనేది. సతి అనేది చాలా క్రూరమైన మత ఆచారమని బ్రిటీషు ప్రభుత్వం భావించడంచేత నయాన భయాన రాజస్తాను రాజులను ఈ విషయంలో మార్చింది. అందుచేతనే 1846 వచ్చేసరికి రాజస్తానులోని 18 స్వదేశ సంస్థానాలలో 11 సంస్థానాలు సతిని నిషేధించాయి. పెద్ద సంస్థానాలు మాటవినలేదు. కాని, 1861 కల్లా రాజస్తానులో అన్ని స్వదేశ సంస్థానాలూ సతిని చట్టరీత్యా అంతమొందించాయి.

మూఢనమ్మకానికి నిలయం గ్రామాలు

అయితే, 'చింతచచ్చినా పులుపు చావలేదన్నట్లు' 1956లో జోధ్ పూర్ లో ఒక జాగీరుదారు భార్య సతీసహగమనం చేసింది. ఆ 'సాధ్వి'ని గౌరవించడానికి అక్కడ ప్రతీసంవత్సరం ఒక ఉత్సవంకూడా జరుగుతూ వుంటుందట.

1973లో సికర్ జిల్లాలో నాలుగు సతీసహగమనాలు జరిగాయి. ఈరకంగా చట్టరీత్యా సతీసహగమనాన్ని నిషేధించినా, అడపాదడపా అక్కడక్కడ మనదేశంలో ఈ అమానుషం జరుగుతూనేవుంది,

ఈ మధ్య ఉత్తరప్రదేశ్ లో ఓమవతి సహగమనానికై నిప్పులో భర్త శవంమీదకు దూకగలిగిందంటే, గ్రామాలలో పాతనమ్మకాల ప్రభావం ఎంతగా పాతుకుపోయిందో అర్థం అవుతుంది. సీత, సావిత్రి

పతిభక్తి అని పుక్కిటిపురాణాలు వినివిని ఈ ఆధునిక కాలంలో మూరంగా ప్రవర్తించి భర్తతోపాటు చావడానికి కొందరు సిద్ధమైతే, సినిమాలో చూచినట్లు ప్రత్యక్షంగా ఈ సన్నివేశాన్ని చూచి “తరించాలనే” కోరిక కొంత మందిలో పెరిగిపోయింది. అందుచేతనే, “పిల్లికి చెలగాటమైతే, ఎలుకకు ప్రాణసంకటం” లాగా తయారయింది కొంతమంది శ్రీల బ్రతుకు.

అడ శిశువుల హత్యలతో రక్తసిక్త చరిత్ర

శ్రీలకు పురుషులతోపాటు అన్నిరంగాలలో సమానత్వం కావాలని ఈ శతాబ్దంలోనే కృషి జరుగుతోంది. విద్యా, ఉద్యోగ అవకాశాలలో, ఆస్తి హక్కులో శ్రీలకు కూడా సమానహక్కు ఉందని శాసనాలు వస్తున్నాయి. అచరణలో ఈ సమానత్వాన్ని అంగీకరించడానికి ముందు వెనకలుగా కృషి జరుగుతూ ఉంది. అయినా ఈ నాటికీ అడపిల్ల పుట్టించంపే బాధపడే తల్లిదండ్రులు చాలామంది ఉన్నారు. దీనికి కారణం శ్రీకి సమాజంలో సమానత్వం లేకపోవడమే.

శ్రీ జాతి చరిత్రలోకి తొంగిచూస్తే సమానత్వం వేపు పురోగమించడానికి అడుగుడుగునా అడ్డంకులను అధిగమించవలసి వస్తూంది అనేది స్పష్టమౌతోంది. మనదేశ చరిత్రలో 17, 18 శతాబ్దాలలో కొన్ని చోట్ల శ్రీకి బ్రతికి ఉండడానికే స్వేచ్ఛలేకపోయింది. ఉత్తర భారత దేశంలో, ముఖ్యంగా రాజస్థాన్ లో, అడపిల్ల పుట్టించంపే వెంటనే చంపేసేవారు. ఈ రకంగా శిశుహత్యలలో మనదేశ చరిత్ర రక్తసిక్తమైంది.

పుట్టగానే అడశిశువును గొంతు నులిమి చంపేసేవారు. రాజస్థాన్ లో ఘోషాపద్ధతి ఉండడంవల్ల దగ్గర బంధువులకు తప్ప మరొకరికి ఈ

పరిస్థితులే ఇంతటి దారుణానికి దారితీశాయి. శిశుహత్య అనేది ఒక వీరత్వంగా, పాతివ్రత్య ధర్మంగా, తన కర్తవ్య నిర్వహణలో ప్రధాన భాగంగా భావించిన ఆ శ్రీ తన మాతృత్వ చైతన్యాన్ని మంటగలిపి అంతటి దౌష్ట్యానికి పాల్పడ గలిగింది.

ఈ రకమైన దారుణం చెదురు మదురు సంఘటన కాదు. విక్మిన్ సన్ కథనం ప్రకారం రాజస్థాన్ లోని మాల్యా ప్రాంతంలోనే 1836 ప్రాంతంలో 20,000 శిశుహత్యలు జరిగినవని తేలుస్తోంది. అయితే విక్మిన్ సన్ అంచనాలు సరికావని మరికొంత మంది వాదం. జనానాలో జరిగిపోయే ఈ ఘాతుకాలను అంచనావేయడం ఎలాసాధ్యం అన్నది ఆనాటి ప్రశ్న. ఏది ఏమైనా రాజస్థాన్ లోని ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో కొన్ని వందలమంది ఆడశిశువులను ప్రతీ సంవత్సరం హత్యచేసినట్లు ఓవిధ కథనాలవల్ల స్పష్టమౌతోంది. అసలు ప్రశ్న ఎంతమందిని చంపారనికాదు, ఎలా చంప గలిగారనేది, ఎందుకు చంపారనేది.

ఆడపిల్ల అంటే గుండెలమీద కుంపటి

దీనికి సమాధానం రాజస్థాన్ లోని ప్రజల స్వభావంలోనే కనబడుతుంది. ఆనాటి సామాజిక వాతావరణంలో ఆడపిల్లకు పెళ్ళి చేయడం అతికష్టంగా ఉండేది. ప్రతివారూ తమకంటే ఉన్నత కుటుంబంలోనే ఎక్కువ కట్నం ఇచ్చి వివాహం చెయ్యాలన్న అత్యాశకు లోనయ్యేవారు. ఇది అసాధ్యం కనుక యుద్ధరంగంలో వీరత్వం చూపించగలిగినా లేక పోయినా, ఇంట్లో కృత్యానికిమాత్రం లోటు ఉండేది కాదు. ఆడపిల్లను పెంచి పోషించి, గౌరవంగా కట్నంతో పెళ్ళిచేయగలమో లేదో అనే భయంతో పాల బుగ్గల పసిపాప జీవితాన్ని మొగ్గలో త్రుంచివేసి అంత మొందించేవారు. తల్లి, తండ్రీ ఇద్దరూ ఈ అకృత్యాన్ని వీరత్వం అనుకునేవారు, మూఢత్వం మూర్తిభవించిన ఆనాటి సమాజంలో సతీ

సహగనంతోపాటు శిశుహత్యకూడా ఒక వీరోచిత చర్యగా, కర్తవ్య నిష్ఠాపరత్వానికి చిహ్నంగా భావించిన మౌఢ్య భారతమది.

రాజస్తాన్ లో ఆడపిల్లకు కట్నం ఇవ్వడమేకాదు. పెళ్ళికి ఎంతో మందిని పిలవడంకూడా ఒక ఆచారంగా ఉండేది. పురాతన ఆచారాల భారంతో క్రుంగిపోయిన తల్లిదండ్రులు అంత్య నిష్ఠూరంకంటే ఆది నిష్ఠూరం మేలని కన్న కూతురినే చేతులారా చంపుకున్న కాలమది.

19వ శతాబ్దంవరకు దురాచారం

ఈ ఆచారం తప్పని తెలిసినా దీనిని ఖండించగల ధైర్యం, సాహసం ఆరోజులలో రాజులకులేదు. 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలోనే కొంతమంది రాజులు ఈ సాంఘిక దురాచారాన్ని అరికట్టడానికి పూను కున్నారు. జోధ్ పూర్ మహారాజా శక్తికిమించి కట్నాలు ఇవ్వవద్దని తల్లిదండ్రులకు నలహా ఇచ్చాడు. బంధు మిత్రులకు కానుకలు ఎంతెంత ఇవ్వాలో నిర్ణయించాడు. అప్పుడప్పుడు తానే అర్థికంగా సహాయం చేశాడు.

ఉదయపూర్ మహారాజా 1831 లో ఆడశిశువుల హత్యలను నిషేధించాడు. అయినా జహజ్ పూర్ ప్రాంతంలోని మీన తెగవారు శిశుహత్యను పెద్ద ఎత్తున కొనసాగిస్తూ ఉండేవారు. ఒక్కొక్క కుటుంబంలో తల్లి ముగ్గురు ఆడపిల్లలను చంపిన దారుణ సంఘటనలు కూడా ఉండేవి.

అప్పటి గవర్నర్ జనరల్ విలియం బెంటింక్ సతీసహగమనంతో పాటు శిశుహత్యను కూడా నిషేధించడానికి పూనుకున్నాడు. అయితే స్వదేశ సంస్థానాలకు ఈ చట్టం వర్తించదు. కనుక రాజస్తాన్ లో ఈ దురాచారాన్ని అరికట్టడానికి అక్కడి మహారాజుల సహకారాన్ని అర్థించడం జరిగింది. నయాన, భయాన వారిని లొంగదీయడానికి ప్రయత్నం జరిగింది.

భట్రాజుల అకృత్యాలు

అయినా ఈ పురాతన ఆచారం కొనసాగుతూనే ఉండేది. పెళ్ళిళ్ళ సమయంలో రాజస్థాన్ నుండి భట్లు, చరణ్ లు పెళ్ళి చేసుకునే వారు తమకు పెద్దమొత్తాలలో బహుమతులు ఇవ్వాలని పట్టుబట్టేవారు. వీరు పెళ్ళి కూతురు తల్లిదండ్రులనుండి డబ్బు తీసుకోవడం కొరకు పెళ్ళిపందిరిముందు ముసలివారైన తమ బంధువులను తీసుకొచ్చి చంపి పడేసేవారు. ఈ రకంగా తమకు పెద్దమొత్తాలలో “త్యాగ” ధనం ఇవ్వాలని పట్టుబట్టేవారు. ఈ బాధ భరించలేక మహారాజా తాకత్ సింగ్ మేవార్ లో చరణ్ లుగానీ, భట్లుగానీ ఇతరులను చంపడం, అత్మహత్య చేసుకోవటం నిషేధిస్తూ ప్రకటించారు. పెళ్ళిళ్ళ సందర్భంలో భట్లు, చరణ్ లు మార్వార్ నుండి ఇతరప్రాంతాలకు వెళ్ళి అత్మాహుతి చేసుకోవడాన్ని 1860లో నిషేధించడం జరిగింది.

కోటా, గుండి సంస్థానాల్లో 1889లో శిశుహత్యను నిషేధిస్తూ శాసనం చేయడమేగాక ప్రతీ గ్రామంలో ఈ విషయం గురించి శిలాశాసనము వేయించారు. 1893లో ఏ రాజపుత్రుడైనా శిశుహత్యకు పాల్పడితే దేశబహిష్కరణ జరుగుతుందని గుండీ సంస్థానంలో ప్రకటించారు. ఆ కారణంచేత కుచోవాలా తాకూర్ ను, కుటుంబాన్ని ఆ సంస్థానంనుండి బహిష్కరించారు.

సమస్య రూపమాత్రం మారింది

ఈ రకంగా శిశుహత్యను నిషేధించడం తిరిగినా, కట్నాలు యివ్వలేక పెళ్ళిళ్ళుకాని అడపిల్లల సమస్య మాత్రం రాజస్థాన్ లో అపరిష్కృతంగానే ఉండిపోయింది. మూఢనమ్మకాలకు, పాత ఆచారాలకు పట్టినిల్లయిన రాజస్థాన్ లో ఏ మార్పు రావాలన్నా అతి కష్టంగా వుండేది. అందులోనూ పౌరోహిత్య వర్గం తన ప్రాతినిధ్యం పెంపొందించుకోవడానికి పాత ఆచారాలను పెంచి పోషించేది. కుల, మత తేడాలు

రాజస్థాన్ లో మరీ ఎక్కువ. ఆందుచేత ఆడపిల్లల పెళ్ళిళ్ళు అతి కష్టంగా జరిగేవి.

20వ శతాబ్దపు ప్రారంభంతో పెరిగిన రాజకీయ చైతన్యం, విద్య, విజ్ఞానం, ఇతర ప్రాంతాల గురించి తెలుసుకోవడంవల్ల అతి క్రూరమైన ఈ శిశుహత్య దురాచారం అంతమొందింది.

అయినా సమస్య రూపం మారిందిగాని, సమస్య పరిష్కారం మాత్రం ఇంకా జరగలేదు. బాల్యవివాహాలు, వరకట్నాలు సమాజంలో స్త్రీకి సరియైన స్థానం లేదని నిరూపించాయి.

ఈనాడు విజ్ఞానం పెరిగినకొద్దీ అజ్ఞానాంధకారం తొలగిపోతోంది. వయోజన ఓటింగు హక్కుద్వారా స్త్రీలకు రాజకీయ రంగంలో సమానత్వం, హిందూకోడ్ బిల్లులద్వారా ఆస్తిహక్కులో, సాంఘిక మర్యాదల్లో పెరుగుతున్న అవకాశాలు; మహిళలలో విద్యావ్యాప్తితో పెరుగుతున్న ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం ఈనాటి ప్రగతికి చిహ్నం. వంద సంవత్సరాలలో స్త్రీజాతి ఎంతో పురోగమించింది. అయినా అన్ని రంగాలలో సమానత్వం సాధించడానికి ఇంకా ఎంతో ముందడుగు వేయాలి.

క్రూరమైన బాల్యవివాహాలపై నిషేధం

1929 లో మనదేశంలో వేలాది చిన్నపిల్లల పెళ్ళిళ్ళు గబగబా జరిగిపోయాయి. “దారుణమైన” శారదాచట్టం వచ్చేస్తోంది. ఇక ఆడ పిల్లల “కన్నెచెర” విడిపించే నాథుడు వుండడని ఆరునెలల పసిపాపలకు కూడా కళ్యాణం జరిపించారు పెద్దలు. సనాతనులు భయభ్రాంతులయ్యారు. మతం మంటగలిసిపోతూవుందని గగ్గోలు చేశారు.

వంద సంవత్సరాలకుపైగా వివాహవయస్సు విషయంలో మార్పు రావాలని, చిన్నపిల్లల వివాహ విధానాల్ని అరికట్టాలని జరుగుతున్న ప్రయత్నాలకు హిందూమతస్తులు, సనాతనభావ సంపన్నులు అడ్డునిలబడి లక్షలాదిమంది ముక్కుపచ్చలారని ముద్దుపాపలకు “మూడుముళ్ళూ” వేయించారు.

అయితే చిన్నపిల్లల వివాహం అన్న పాత ఆచారాన్ని నిషేధిస్తూ చిట్టచివరకు “శారదాచట్టం” రూపొందింది. సనాతన క్రూరఆచారంపై అభ్యుదయభావాని విజయం చట్టరీత్యా సాధ్యమైంది. కాని, ఈ క్రూర ఆచారం స్వాతంత్ర్యం వచ్చేవరకూ ఆచరణలో కొంతవరకు కొనసాగు తూనేవుంది. ఇప్పటికీ ఉత్తర భారతదేశంలో బాల్యవివాహాలు అక్కడక్కడ జరుగుతూనే వున్నాయి.

1929లో శారదాచట్టం

అనలు శారదాచట్టం అంటే ఏమిటో, దానిని ఎవరు, ఎందుకు ప్రవేశ పెట్టారో సామాన్యులకు తెలియదు. ఆ చట్టం సనాతనుల పాలిట “భూతం” అయితే, అభ్యుదయభావాలు కలవారికి చీకటిని చీల్చుకొంటూ వెలుగునిచ్చే అరుణోదయపు ఉషఃకాంతిలాగా కనబడింది.

శ్రీ హరివిలాస్ శార్దా కేంద్ర శాసనసభలో బాల్యవివాహాలను నిషేధిస్తూ ఒక బిల్లును 1927 ఫిబ్రవరి 1న ప్రవేశ పెట్టారు. అది సెలెక్టు కమిటీ ఆమోదాన్నికూడా పొందింది. అయితే ఈ మార్పుచట్టం అవకుండా అపడానికి చివరి నిమిషంవరకూ అభ్యుదయ నిరోధకులైన సనాతనులు శాయశక్తులా ప్రయత్నించారు. ఏదిఏమయినా, అంతిమ విజయం పురోభి వృద్ధి కోరేవారిదే కావడంతో కేంద్రశాసనసభలో ఈ బిల్లు శ్రీహరివిలాస్ శార్దా ప్రతిపాదించడంవలన అయన పేరుతో “శారదాచట్టంగా” ఇది ప్రఖ్యాతిచెందింది. 1930 ఏప్రిల్ 1నుండి బాల్యవివాహాలు నిషేధించడం జరిగింది. 14 సంవత్సరాలలోపు బాలికలకుగావి, 18 సంవత్సరాలలోపు బాలునికి వివాహం చేయడం చట్టవిరుద్ధమని, అరకంగా వివాహం జరిపించే

'పెళ్ళిచేసి, మెడలో 'మంగళసూత్రం' వుంటే అంతమందిదని ఒక కట్టు కథకూడా ప్రచారంలో వుండేది.

ఘోరమైన సాంఘిక దురాచారం

బాల్యవివాహాలకు కారణం ఏదయినా ఫలితం మాత్రం ఒక్కటే. అతి చిన్నవయస్సులోనే అడపిల్లల పెళ్ళి అయిపోవడం జరిగేది. ఈ సాంఘిక దురాచారంవలన ఎన్నో క్రొత్త సమస్యలు ఎదురయ్యాయి.

ఎంతోమంది బాలికల జీవితాలు వికసించి, పుష్పించి, ఫలించకుండానే మట్టిపాలు అయిపోయాయి. అంటురోగాలకు, జబ్బులకు ఆలవాలమైన మన దేశంలో పెళ్ళిఅయిన తరువాత కాపరానికి రాకముందే, కొన్ని సందర్భాలలో భర్త చనిపోయేవాడు. దానితో కొన్నిప్రాంతాలలో అయితే స్త్రీ సతీసహగమనంచేసి భర్తతోపాటు చితిమీద చావవలసిందే 'చావు తప్పినా కన్ను లొట్టపోయింది' అన్నట్లు ఒకవేళ సహగమనం చెయ్యక పోయినా, జీవితమంతా వితంతువుగా వుండిపోవలసిందే. గుండుచేయించు కొని, తెల్లబట్ట కట్టుకొని పట్టుమని పదినంవత్సరాలుకూడాలేని పాపకూడా మామ్మలాగా బ్రతుకంతా ఆ చనిపోయిన భర్త గురించి స్మరిస్తూ, జీవచ్ఛ వంలా గడపవలసిందే. ఆ పాపకు భర్తతో కాపరంచేసే అవకాశం రాకుండానే చనిపోయినా, 'మూడుముళ్ళూ' పడ్డాయికనుక, ఇక తన జీవితంతా ఆ ముళ్ళకు కట్టుబడి గడపవల్సిందే.

పసిపాపలు విధవలయ్యారు !

20వ శతాబ్దంలోను, ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్, కందుకూరి వీరేశలింగం వంటి సంఘసంస్కర్తలు పూనుకొని వితంతు పునర్వివాహాలకు ముంగడుగు వేసేవరకూ, మనదేశంలో లక్షలాది వితంతువులు జీవచ్ఛవాల లాగా, ఇంటిలో చాకిరీచేసే ఒక గొడ్డులాగ తమ కాలం గడుపుతూ వుండవలసి వచ్చింది.

పెరుగుతున్న విశాలభావాలు, పాశ్చాత్యదేశాల ప్రభావంతో బెంగాలులోను, బొంబాయి, మద్రాసు రాష్ట్రాల్లోను సాంఘిక సంస్కరణల ఆవశ్యకతను కొంతమంది గుర్తించారు. సతీసహగమనాన్ని నిషేధింప జేయడానికి రాజారామమోహనరాయ్ ఇంగ్లండులో ప్రీవీ కౌన్సిల్ వరకూ వెళ్ళి, సాధించారు.

బెంగాలులో బ్రహ్మసమాజం ప్రాబల్యం, బొంబాయి, మద్రాసు రాష్ట్రాలలో సాంఘిక సంస్కరణకు సంఘాలు ఎన్నో బయలుదేరాయి. అసలు ఈ సాంఘిక సమస్యలన్నింటికీ మూలమైన శ్రీల గురించి వీరు ఆలోచించక తప్పలేదు.

బాలికలకు ఇగ్లీషుచదువు కావాలని, వితంతు పునర్వివాహం కావాలని చెప్పడమేకాక, అసలు ఈ సమస్యలన్నిటికీ మూలమైన బాల్యవివాహాలను నిషేధించాలనికూడా కోరడం ప్రారంభించారు. అయితే సనాతనుల ప్రాబల్యం విస్తృతంగా వుండడంతో ఎన్నో అడ్డంకులను అధిగమించవలసి వచ్చింది.

సభ్యతకు తలవంపైన మృతి

1889 లో హరిమైతీ అనే వ్యక్తి 10 సంవత్సరాలుకూడానిండని తన భార్య పూల్ మణితో కాపరం చెయ్యాలన్న ప్రయత్నంలో బలవంతంగా అనుభవించబోయేసరికి అమె చనిపోయింది. ఇది సభ్య ప్రపంచానికి తలవంపు కలిగించింది. ఈ కేసు హైకోర్టువరకూ వెళ్ళింది. సోషల్ కాన్పరెన్సు, కలకత్తా ఆరోగ్యసంఘం, మనదేశంలో అప్పుడు వున్న ధీమంది మహిళాడాక్టర్లు, అన్నితరగతులకు చెందిన బొంబాయి లోని రెండువేలమంది శ్రీలు ఇంగ్లండులోని విక్టోరియా మహారాణికి బాల్య వివాహాల వలన వచ్చిన ఈ అనర్థం గురించి ఒక వినతిపత్రం సమర్పించారు.

తనదాకా వస్తే

అయితే. వితంతు పునర్వివాహాలు కావాలనీ, బాల్యవివాహాలు నిషేధించాలని ఉపన్యాసాలు చెప్పేవారు కూడా పాత ఆచారాలకు ఒక్కొక్కసారి బానిసలైపోయి, మొత్తం ఉద్యమానికే దెబ్బకొడుతూ వుండేవారు. బొంబాయి హైకోర్టు జడ్జి, బొంబాయి యూనివర్సిటీ వైస్ చాన్సలర్ అయిన తెలాంగ్ తన పిల్లల పెళ్ళి విషయంవచ్చే వరకు చాలా అభ్యుదయ నాయకునిగా ప్రజలముందు ఉపన్యాసాలిచ్చారు. బాల్యవివాహాలు చేయకూడదని చెప్పిన ఆయనే, 10 సంవత్సరాలు, 8 సంవత్సరాలు వయస్సుగల తన కూతుళ్ళు యిద్దరికీ 1893లో బాల్యవివాహాలు జరిపి మొత్తం ఉద్యమానికే తలవంపు కలుగజేశాడు.

‘అతనికంటే ఘనుడు ఆచంటమల్లన్న’ అన్నట్లు ఒక సంఘ సంస్కర్తగా పేరు పొందినవ్యక్తి, ఎంతోవయస్సుకూడా వున్న ఆర్. యన్. మధోల్కర్ 12 సంవత్సరాల బాలికను పెళ్ళిచేసుకొన్నాడు!

ఈ విధంగా మాటలు కోటలు దాటినా, కాలు గడపదాటని స్థితి నుండి నెమ్మది నెమ్మదిగా మార్పువైపు పురోగమనం జరిగింది.

“గ్రుడ్డిలో మెల్ల”

బాల్యవివాహాలను నిషేధించడంలో మైసూరు సంస్థానం కొంత వరకు ముందడుగువేసింది. 8 సంవత్సరాలలోపు ఆడపిల్లలపెళ్ళి చెయ్యకూడదని, 50 సంవత్సరాల మగవాడు 8 సంవత్సరాలపైన వయస్సు అమ్మాయిలనే చేసుకోవచ్చునని శాసించారు. బరోడా సంస్థానంలో ఆడ పిల్లకు 12 మగవాడికి 16 ఏళ్ళు పెళ్ళికి వుండాలన్నారు. అప్పుడు అదే పెద్దమార్పు.

సనాతనుల అడ్డంకులు అధిగమనించాలంటే ఇంగ్లండులో ప్రజా భిప్రాయం బాల్యవివాహాలకు వ్యతిరేకంగా కావాలని శ్రీ బి. యం మల్బరీ భావించి అక్కడకు వెళ్ళి ఈ విషయంలో కృషి చేశారు.

1872లో బ్రహ్మసమాజ్ మారేజి ఆక్టు పాస్ అయింది. అయితే, అది వారికిమాత్రమే వర్తించింది. అందరికీ వర్తించే సీవిల్ మారేజి ఆక్టు ప్రయత్నాలు తీవ్ర వ్యతిరేకతను ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది, అయినా ఈ సాంఘికసంస్కరణను సాధించడానికి చట్టానికై కృషి జరుగుతూనే వుండేది.

ఒక ప్రక్క ప్రజాభిప్రాయం అనుకూలంగా కావడంతో 10సంవత్సరాలలోపు బాలికతో, భార్యాభర్తలైనాసరే, శారీరక సంబంధం కూడవని ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ నిర్దేశించింది.

శారదా యాక్టు

1922లో డాక్టర్ హరిసింగ్ గౌర్ వివాహ వయస్సు పెంచాలని కేంద్ర శాసనసభలో బిల్లు పెట్టారు. కాని దానిని తిరస్కరించడం జరిగింది. దానికి కారణం సనాతనుల ప్రాబల్యమే.

మరోప్రక్క అంతర్జాతీయంగా శ్రీకి మైనారిటీ తీరాలంటే 21 సంవత్సరాలు నిండాలని నానాజాతి సమితి నిర్ణయించింది.

ఈ రకంగా జాతీయంగా, అంతర్జాతీయంగా సంభవించిన పరిణామాలతో చివరకు 1929లో “ శారదా ఆక్టు ” రూపొందించడం జరిగింది.

శారదా చట్టాన్ని సవరించి వివాహ వయస్సు పెంచుతూ పార్లమెంటు ఈ మధ్యనే బిల్లు ఆమోదించింది. దీనిప్రకారం వివాహం చేసుకోవాలంటే స్త్రీలకు 18 సంవత్సరాలు, పురుషులకు 21 సంవత్సరాలు వయస్సు వుండాలి. ఇది అక్టోబరు 1978 నుండి అమలులోనికి వచ్చింది.

వందలాది సంవత్సరాలుగా వున్న బాల్యవివాహ ఆచారాన్ని చట్ట రీత్యా అంతమొందించడమే కాక, విద్యా, ఉద్యోగ రంగాలలో స్త్రీలకు రానురాను అవకాశాలు లభించడంతో ఈ శతాబ్దంలో స్త్రీల పురోభివృద్ధికి తగు అవకాశాలు ఏర్పడ్డాయి. అయితే, అన్నిరంగాలలో సమానత్వానికై ఇంకా ఎంతో కృషి జరగవలసివుంది.

వితంతు వివాహాలకై కృషిచేసిన సంఘ సంస్కర్త వీరేశలింగం

సమాజంలో ఏ మార్పు రావాలన్నా—అందులో ముఖ్యంగా స్త్రీలకు సంబంధించిన విషయాలలో మార్పురావాలంటే — ఎన్నో అడ్డంకులను, అవాంతరాలను ఎదుర్కోవలసి వుంటుంది. స్త్రీజాతి సంతకే మానితై కృషిచేసిన సంఘ సంస్కర్తలందరూ మనదేశంలోని సనాతనుల తీవ్రవ్యతిరేకతను ఎదుర్కోవలసివచ్చింది.

సమాజంలో మార్పు రావాలని బాగా కృషి ప్రారంభమైంది 19వ శతాబ్దంనుండే. సతీసహగమనాన్ని, చిన్నపిల్లల హత్యలను అరికట్టడంతో ఆరంభమైన సాంఘిక సంస్కరణ కార్యక్రమం బెంగాలులో మరింతబలపడి, చిన్నపిల్లల వివాహాలను నిషేధించాలని, వితంతు పునర్వివాహాలకు అవకాశం కావాలనే వరకూ విస్తరించింది.

ఒకప్రక్క బాల్యవివాహాలు, మరోప్రక్క వితంతు పునర్వివాహానికి ఆస్కారం లేకపోవడంతో, లక్షలాదిమంది బాలవితంతువులతో దేశం కళావిహీనం అయిపోయింది, సమాజంలో స్త్రీ పతనావస్థకు అడిచిహ్నం.

1856 లో చట్టం

బెంగాలులో ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ వంటి సంఘసంస్కర్తల కృషిఫలితంగా 1856 లో వితంతు పునర్వివాహ చట్టం ఆమలులోకి వచ్చింది. ఈ చట్టం ఆమలులోకి వచ్చిన మొదటి 5 సంవత్సరాలలో 25 వితంతు పునర్వివాహాలు ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ పట్టుదలవలన జరిగాయి. 1864-1869 మధ్య బ్రిహ్మసమాజం అధ్యక్షులలో 8 పెళ్ళిళ్లు జరిగాయి. మహారాష్ట్రలో మహాదేవ్ గోవింద్ రానడే, విష్ణుశాస్త్రి చింపూకర్ ప్రోత్సాహంతో 1869లో బొంబాయిలో మొదటి విధవా వివాహం జరిగింది.

దక్షణాదిన ఈ మార్పు రావడానికి నాయకత్వం వహించింది కందుకూరి వీరేశలింగం. ఇది ఆంధ్రులందరికీ గర్వికారణం. “వక్షిణ హిందూదేశవిద్యాసాగరుడని” 1898లో రానడే ఆయనను కీర్తించాడు.

వితంతు పునర్వివాహాలకై వీరేశలింగం కృషి అనన్య సామాన్య మైనది. తన సర్వసాన్ని దారపోసి, తానునమ్మిన కార్యక్రమాన్ని జయ ప్రదం చేయడానికి అహోరాత్రులు కృషిసల్పిన సంఘసంస్కర్త వీరేశలింగం.

1848 ఏప్రిల్ 16న రాజమండ్రిలో ఒక సనాతన కుటుంబములో జన్మించి, చిన్నప్పుడే తండ్రినికోల్పోయి మూఢనమ్మకాలు, జ్యోతిష్యం, భూతప్రేతాలలో విశ్వాసం, మంత్రతంత్రాలతో, చాందస భావాలతో పెరిగిన వీరేశలింగం పెద్ద అయి సాంఘిక విప్లవ కారుడు కాగలడని ఎవరూ ఊహించలేదు.

అయినా, జీవితం నేర్పిన పాఠాల అనుభవంతో, మూఢనమ్మకాల ముసుగులో జరిగే మోసాలను గమనించి, స్వంత ఆలోచనతో, విచక్షణా జ్ఞానంతో, కరుడు కట్టిన పాతఆచారాలపై ధ్వజమెత్తిన ధీరుడు వీరేశలింగం.

1881 లో మొదటి వితంతు వినాహం

1879 నుండి వీరేశలింగం శ్రీ పునర్వివాహ సమస్యపై ఉపన్యాసాలిస్తూ ధైర్యంగా ముందడుగువేశారు. సనాతనుల వ్యతిరేకతను గట్టిగా ఎదుర్కొని వాదప్రతివాదాలలో ఓడించారు. 1881 డిశంబరు 11న రాజమండ్రిలో మొట్టమొదటిసారిగా దక్షిణ భారతదేశంలో వితంతు పునర్వివాహాన్ని జరిపించారు. సరీక్ష వచ్చేసరికి అంతవరకూ అభ్యుదయ వాదులము అన్నవారే పెళ్ళికి రావడానికి తటపటాయించారు. వచ్చిన కొందరు తరువాత ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకున్నారు. అయినా ప్రతీ మార్పుకూ మొదటి అడుగే పడడంకష్టం. ఆ వరవడిలో తరువాత అడుగుతో అడుగుపెస్తూ లక్ష్యసాధనకై కృషిచేసేవారు ముందూ వెనుకూ బయ

టకు వస్తారు. అందుచేతనే, రెండవ వితంతు వివాహం 4 రోజులలోనే వీరేశలింగం జరిపించారు. ఈ సంఘ సంస్కరణలో వీరేశలింగంకి పూర్తి సహకారం యిచ్చింది విద్యార్థులు. మొదటి వివాహానికి విద్యార్థులకు తోడు 60 మంది పోలీసులు కాపలావుండి సనాతనుల దాడిని తట్టుకోవడానికి సిద్ధమైతే, రెండవ వివాహంలో అంగ్లేయ ఉద్యోగులు కూడా వచ్చి పాల్గొని ప్రోత్సహించారు. వీరేశలింగంగారి భార్య రాజ్యలక్ష్మి ఆయన కార్యక్రమము లన్నింటినీ సమర్థించి చేదోడువాదోడుగా నిలిచింది. ఇది ఆయన విజయానికి మరింత తోడ్పడింది.

మార్పుకు విద్యార్థుల అండదండలు

దీనితో సనాతనులకు గంగవెరులెత్తాయి. వీరేశలింగంగారిని, వివాహంలో పాల్గొన్న చాలామందిని శంకరాచార్య స్వాములు వెలివేస్తూ “ఉత్తర్వు” చేశారు. ఆ రోజులో మతాన్ని కాదనడమంటే, శంకరాచార్యుని అజ్ఞా ధిక్కరించడమంటే చాలా భయంగా వుండేది. దానితో, కొంతమంది తాము చేసింది పాపమని అంగీకరించి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకున్నారు. మిత్రులు దూరమయ్యారు. అయితే, వీరేశలింగంని అవమానించాలనుకున్న శంకరాచార్యుని శిష్యులను విద్యార్థులు పట్టుకొని “పాదరక్ష ప్రయోగము” చేసి బుద్ధి చెప్పి ఊళ్ళోనుండి తరిమి వదిలిపెట్టారు.

పగపట్టిన సనాతనుల కుతంత్రాలను భగ్నంచేసి 1882లో మూడవ వివాహం జరిపించారు. పెళ్ళికూతురు మైనరని పోలీసురిపోర్టు యిచ్చినా, నిజంగా మైనరు కాకపోవడంతో ఛాందస పండితుల పన్నాగాలు విఫలం కాక తప్పలేదు. ఈ సందర్భంలోనే ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ వీరేశలింగం అవిరళకృషికి జోహార్లు అర్పిస్తూ ఉత్తరంకూడా వ్రాశారు.

ఒక్కొక్క విధవావివాహం వీరేశలింగం పోరాటంలో ఒక్కొక్క మైలురాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో పురోహితులు పారిపోయారు; మరికొన్ని సార్లు వంటబ్రాహ్మణు పరారీ; మరొకసారి పెళ్ళికొడుకే గల్లంతు; మరి కొన్నిసార్లు పెళ్ళికి వస్తామన్న పెద్దలు పత్తాలేరు. అయినా, మార్పును

అహ్వానించే, అభినందించే అభ్యుదయవాదులైన విద్యార్థులే వీరేశలింగం గారికి గట్టి మద్దతు నిచ్చారు. ఆ విద్యార్థులలో కొందరు యింకా ముందడుగువేసి పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చోని 'మూడుముళ్ళు' వేసి సనాతనుల ఆటకట్టించారు. వీరేశలింగం వ్యక్తికాదు, ఉద్యమం అని నిరూపించారు.

వ్యతిరేకతలమధ్య పురోగమనం

వీరేశలింగం మద్రాసు, బెంగళూరు, బళ్ళారి, బందరు-యిక్కడా అక్కడా ఏమిటీ, దక్షిణాది అంతా విజయదుందుభి మ్రోగించారు. అయినా వెన్నెముక లేని చదువుకున్నవారు కొందరు వితంతు వివాహం జరిగితే చూడడానికే రావడానికి సాహసించలేక పోయారు. పెళ్ళిభుభలేఖలో అభినందనలకు కూడా తమపేరు వద్దన్నారు. పాత ఆచారాలు, సనాతనత్వం, అవకాశవాదం, భీరుత్వంతో "మాటలు కోటలు దాటినా, కాలు గడప దాటక" చతికిలబడ్డ సంఘటనలు కోకొల్లలు.

అయినా, సహాయం సామాన్యులనుండి, అనుకోని మూలలనుండి వస్తూనే వుంటుంది. రైలులో కొంతమంది దిగినా, క్రొత్తవారు ఎక్కుతూ అది గమ్యస్థానానికి ప్రయాణించినట్లు, వీరేశలింగం సంఘసంస్కరణ ఉద్యమంలో పాతవారుపోయినా, క్రొత్తవారు యింకా ఉత్సాహంగా వచ్చారు. 1897లో రాజమండ్రినుండి మద్రాసుకు మకాం మార్చేసరికి రాష్ట్రం నలుమూలలా 27 వితంతు వివాహాలు విజయవంతంగా నిర్వహించారు.

ముఖ్యపట్టణమన్న ఆశతో మద్రాసు మారితే, అక్కడి సంఘసంస్కరణ వాదులు మేడిపండువలె వున్నారని వీరేశలింగంకి చూడగానే తేలిపోయింది. ఎనిమిదిమంది వచ్చిన బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతర సహపంక్తి భోజనంలో పాల్గొన్న వారుకూడా, అందులో పాల్గొన్నామని బహిరంగంగా చెప్పడానికి భయపడ్డవారే! సనాతనులు వెలి వేస్తారేమోనని చదువుకున్నవారు నైతం ఆనాడు అంత భయపడ్డ సమాజమది!

మద్రాసులో వితంతు వివాహాలకు చందాలివ్వడానికే జంకిన పెద్దలున్నారు. మద్రాసులో ఒక పెళ్లికి అంతా సిద్ధమైనా చివరిక్షణం పెళ్లికొడుకు గాయబ్ అవడంతో వివాహం అగిపోయింది. ఉద్యమంలో జయాపజయాలు కలుగుతూనే వుంటాయి. 1902లో గుంటూరులో మొదటి విధవా వివాహం ఎంత అల్లకల్లోలమైనా జరిగింది.

1905లో వీరేశలింగంగారు మద్రాసునుండి మరల తిరిగి రాజమండ్రి వచ్చారు. వయస్సు మళ్ళుతున్నా, కార్యదీక్ష తగ్గలేదు. సమాజపరివర్తనా కృషిలో క్రొత్తక్రొత్త రంగాల్లో కృషి ప్రారంభించారు. మహిళల సమస్యలతో ముడిపడిందే అనివాహిత మాతృత్వం కూడా. కొందరు వితంతువులే తల్లులయ్యారు. ఈ సాంఘిక సమస్య పరిష్కారానికై సమస్యలున్న స్త్రీలకు రక్షణ కల్పించడానికి rescue home ప్రారంభించారు. వారిపిల్లలను పెంచారు.

వీరేశలింగం మొదటినుండి స్త్రీ విద్యకై అవిరళకృషిసల్పారు. తన పత్రికలు, పుస్తకాలద్వారా విజ్ఞాన బీజాలను వెదజల్లారు.

వివిధ రంగాలలో మార్పుకై కృషి

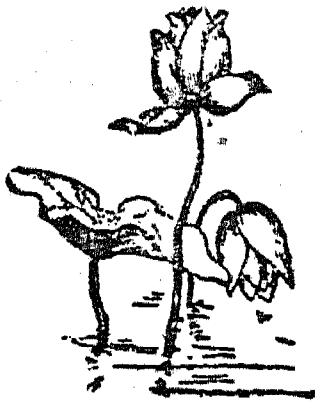
ఒక సంఘసంస్కర్తగా వచ్చే సమస్యలన్నీ ఎదుర్కొన్నారు. వీరేశలింగంగారు సంస్కర్తగా కృషిచేస్తూవుంటే తమ వ్యక్తిగత సమస్యల పరిష్కారం వరకూ వచ్చి లాభం పొంది, వితంతు వివాహంచేసుకొని, జీవితంలో స్థిరపడి, తరువాత ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకున్నవారూ వున్నారు. ఖర్చులేకుండా, అంతబరువామోసి పెళ్లిచేయమని అడిగిన అవకాశ వాదులూవున్నారు. వితంతువుల వివాహం మొత్తం సమాజం మార్పులో ఒక భాగం. యింకా ఎన్నోరంగాలలో మార్పురావాలంటే దానికి చేదోడు-వాదోడు యివ్వకపోయినా, కనీసం అడ్డు పడకూడదన్న జ్ఞానంకూడా లేని వితంతువులూ ఆయనకు ఎదురయ్యారు. అందుచేతనే, 1906లో వీరేశలింగం క్రైస్తవులతోసహా అందరితో కలిసి సమిష్టిభోజనం చేసి,

తరువాత జింద్యముకూడా తీసేయాలనుకోగానే వీరేశలింగంగారి ఇంట్లో తన వివాహాల్కై వచ్చివున్న యిద్దరు వితంతువులు ఆ ఇల్లువదిలి వెళ్ళి పోయారు!

అలాగే, 1908వ సంవత్సరంలో వింతంతువివాహం చేసుకొంటున్న ఒక యువకుడు మార్పును మరింత ముందుకు తీసుకువెళ్ళడానికి తన వివాహ సమిష్టి భోజనంలో “మాలవాసి”తో సహా కలసిభోజనం చెయ్యాలని పట్టుబట్టాడు. శ్రీలు ఈ సమిష్టి భోజనాన్ని వ్యతిరేకించడంతో అప్పుడు అసలు పెళ్ళి ఆగిపోయింది.

యిలాగ అడుగడుగునా అడ్డంకులు ఎదుర్కొంటూ, వీరేశలింగం గారు వితంతు వివాహాలు, శ్రీ విద్య ప్రోత్సాహంద్వారా యింకా ఎన్నో కార్యక్రమాలు చేపట్టి యితర రంగాలలో కూడా సంఘసంస్కరణకు తగు వాతావరణాన్ని తయారుచేశారు.

సనాతన ఆచారాలపై తిరగబడి సంఘసంస్కరణకు జీవితం ధార బోసిన వీరేశలింగంగారు పూర్తిగా ఆస్తిక సాంప్రదాయాలను వదులు కోలేదు. తనను ఆస్తికులనే అనుకొన్నారు. అయినప్పటికీ, ఆయన పాత ఆస్తిక భావాలపై జరిపిన తిరుగుబాటు తరువాత నాస్తికభావాల వ్యాప్తిని సుగమంచేసింది. సంఘసంస్కర్తగా వీరేశలింగంగారి పేరు ప్రజల హృదయాలలో చిరస్థాయిగా వుంటుంది.

మతాచారంగా ప్రారంభమై, నిషేధింపబడినా,
 నేటికీ కొన్నిచోట్ల కొనసాగుతూ
వ్యభిచారంగా దిగజారిన దేవదాసీ పద్ధతి

మత నమ్మకానికి, వ్యభిచారానికి అవినాభావ సంబంధంవుంది. అంటే కొంతమందికి అశ్చర్యం కలగవచ్చు. మతంపేర, దేవునిపేర, మనదేశంలో వ్యభిచారం కొనసాగుతూ వుంది. దేవదాసీ వ్యవస్థ యిందుకు ప్రత్యక్ష ఉదాహరణ. ఈ రోజున దేవదాసీ పద్ధతిని ప్రభుత్వం శాసన రీత్యా నిషేధించి నప్పటికీ, యదార్థానికి, ఆచరణలో ఈ పద్ధతి యింకా యిప్పటికీ కర్నాటక, మహారాష్ట్రవంటి రాష్ట్రాలలో కొనసాగుతూనే వుంది. దేవదాసీలుగా జీవితం ప్రారంభించి వ్యభిచారిణులుగా ఊబిలోకి దిగి వాడిపోయి, సుఖవ్యాధులతో కృంగి కృశించి నీరసించి పోయే స్త్రీలు ఈనాటికీ ఎంతోమంది వున్నారు. అంటే మతనమ్మకాలు అమాయక ప్రజల జీవితాలను ఏవిధంగా నాశనం చేస్తున్నదీ స్పష్టం అవుతుంది. ఈరోజుకీ బొంబాయి లాంటి పెద్దపట్టణాలలో వ్యభిచారవృత్తిలో ఇరుక్కుపోయి దయనాతిదయనం అయిన జీవితం గడుపుతున్న అనేక మంది అభాగ్యులు దక్షిణ భారత దేశంలో వివిధరాష్ట్రాలలో దేవదాసీ పద్ధతి వలన చివరికి వ్యభిచార గృహాలకు చేరినవారేనని సామాజిక శాస్త్రజ్ఞులు జరిపిన వివిధ పరిశోధనల వలన స్పష్టం అవుతోంది.

అసలు ఈ దేవదాసీ పద్ధతి ఎలాగ వచ్చింది? అని ముందుగా కొండెం తెలుసుకోవడం అవసరం.

కన్యలను దేవాలయాలకు అర్పించే ఆచారం

భారతదేశంలోనే కాక, సుమేరియా, మెసపటోమియా నాగరికత లలోకూడా కొంతమంది స్త్రీలు ఆ దేశాల దేవాలయాలకు దాసీలుగా

ఉండేవారు. దేవాలయాలు నిర్వహించే పురోహితులు భూమిమీద దేవుని ప్రతినిధులుగా భావింపబడేవారు. కనుక దేవుని సేవచేయడం పేరుతో “దైవప్రతినిధులైన,” ఈ పూజారులసేవలోనే జీవితం గడిపేవారు. ఈ విధంగా ఆదాసీలు పురోహితుల ఉంపుడు గిత్తెలుగా దిగజారిపోయేవారు. ఇస్తార్ (goddess of Fertility ఆ దాసీలకు ఆరాధ్యదేవతగా వుండేది.

ప్రాచీన నాగరికతలు చాలావాటిలో కన్యలను దేవతలకు అర్పించడం అనే ఆచారం వుండేది. ఈ విధంగా ఆ కన్యలు వ్యభిచారవృత్తిలోకి దింపబడేవారు. ఈ వ్యభిచారం దేవాలయాల ఆవరణలలోనే యదేచ్ఛగా కొనసాగిపోతూవుండేది. మనదేశంలో దేవాలయాలకు కన్యలను అర్పించడం, వారివ్యభిచారం మతంపేరుతో కొనసాగడం అనే ఆచారాన్ని ద్రావిడులు ప్రారంభించారని చరిత్రకారుల భావన. ఈజిప్టు, మెసపటోమియాలో ఆనాడు ప్రచారంలో వున్న ఈ ఆచారాన్ని ద్రావిడులు అనుకరించి అనుసరించారని భావిస్తారు. మోహంజదారో త్రవ్వకాలలో బయటపడిన నృత్యబాలిక ప్రతిమ ఆనాడు మతం పేరుతో కొనసాగిన వ్యభిచార వ్యవస్థకు ప్రతీక అని కొందరు భావిస్తారు.

వేదకాలం నుండి....

ఋగ్వేదంలో నృత్య కన్యల గురించి పేర్కొనడం జరిగింది. నృత్య కన్యలను ప్రాతఃకాల “దేవత” అయిన “ఉషస్సు”తో పోల్చడం కూడా జరిగింది. ఋగ్వేదంలో కర్మకాండలూ పుంశ్చలి, మాగధగురించి పేర్కొనడం జరిగింది. పుంశ్చలి ఆర్యుల కర్మకాండలో పవిత్రమైన వ్యభిచారిణి. మాగధ సంగీతజ్ఞుడైన తిరుగాడే యువకుడి “జైమిని బ్రాహ్మణం” లో మాగధ, పుంశ్చలి సమాగం గురించి పేర్కొనడం జరిగింది.

ద్రావిడుల ప్రభావంతో ఇంద్రుడు కళలన్నింటికీ అధిరాజుగా భావింపబడేవాడు. ఇంద్రుని కొలువులో గంధర్వులు, కిన్నెరలు, అప

రసలు ఉండేవారని కథలు అల్లారు. వేదాల తరువాత యుగంలో సాగితం నృత్యం దేవుని పూజించడానికి ఒక ప్రధాన సాధనంగా ప్రజలలో ప్రచారం అయింది. ఈనాటికీ దేవదాసీలు తమ కుల దేవత రేణుకను గాంధర్వగా నమ్ముతారు.

ఇక ఆధర్వణ వేదంలోకి వస్తే “గాంధర్వ గృహితల” గురించి పేర్కొనడం జరిగింది. అంటే వారికి గాంధర్వులు పూనారని అర్థం. భూలోకంలోని ఆస్పరశులని ఆ గాంధర్వ గృహితల గురించి కీర్తించారు. ఈ గాంధర్వ గృహితలు పెళ్ళి చేసికోవడానికి వీలులేదు. దేవుళ్ళను—మొగవాళ్ళను, తమ గాన మాధుర్యంతో, నృత్యంలో ఆనందపరచడమే. వారిని తృప్తిపరచడమే వారి జీవిత పరమావధి అని నిర్ణయించారు. లేని దేవుని పేరుతో పురుషుల సౌఖ్యానికి వారు ఉపయోగపడ్డారు.

పురాణ గాథల ప్రకారం ఇంద్రుడు పతనమైన శ్రీలను దేవాలయాలకు అంకితం అవమని కోరాడని, ఈ విధంగా తమ వ్యభిచార వృత్తిని కొనసాగిస్తూ దేవాలయాలకు సేవ చేయవచ్చునని గాథలు అల్లారు.

అయ్యులు తమ బానిసల శ్రీలను వ్యభిచారానికి వినియోగించేవారు. కౌటిల్యుని “అర్థశాస్త్రం”లో కూడా దేవాలయ వ్యభిచారిణులు “నృత్య కత్తెలుగా” పేర్కొనడం జరిగింది. వయస్సు మీరిపోయిన వ్యభిచారిణులకు నూలు నేతలాంటి వృత్తులు అకాలంలో కల్పించేవారు.

దేవదాసీల గిరాకీ, ఔన్నత్యం దక్షిణ భారతదేశంలో పల్లవ చోళ రాజుల కాలంలో జరిగింది. క్రీస్తు తరువాత ఆరవ శతాబ్దం నుండి 13వ శతాబ్దం వరకూ పల్లవ, చోళ రాజులు విపరీతంగా దేవాలయాలు నిర్మించారు. దానితో దేవదాసీల ప్రాధాన్యత కూడా పెరిగింది. ఈ విధంగా దేవాలయ నిర్మాణానికి-దేవదాసీ పద్ధతి వ్యాప్తికి అవినాభావ సంబంధం వుంది.

దేవాలయ నిర్మాణానికి, దేవదాసీకి ముడి

దేవాలయాలలో డాన్స్ ప్లగ్ రూపొందిన ఈ శ్రీలను “చంద్రగణి కలు” అని, “దేవరాదియల్” అని “దేవదాసి” అని వివిధపేర్లతో పిలిచే వారు. ఈ దేవదాసీలకు చిన్నవయస్సులోనే దేవాలయాల్లోని దేవతలతో పెళ్ళి జరిపించేవారు. దేవతావిగ్రహంతో ఆ దేవదాసీలకు పెళ్ళి అయిందని గుర్తుగా ఆ దేవాలయ పూజారి ఆ అమ్మాయి మెడలో “మంగళసూత్రం” కట్టడమే కాక పూలదండ వేయడం, భుజాలకు మంచి గంధం వ్రాయడం చేసేవారు.

అసలు చిన్న ఆడపిల్లలు దేవదాసీలుగా మారడానికి చాలా కర్మకాండ అకాలంలో జరిగేది. ఆ పిల్లలకు నృత్యం, సంగీతం, సాహిత్యం నేర్పేవారు. 7 సంవత్సరాలు నేర్చుకొన్న తరువాత “గజ్జెపూజ” జరిగేది. ఇక అక్కడ నుండి గజ్జెకట్టడం జరిగేది.

నృత్యకత్తెగా ఆమె తన నైపుణ్యాన్ని రాజులముందు, ప్రదర్శించి రంగప్రవేశం చేసేది.

దేవదాసీ వ్యవస్థ

దేవదాసీ వ్యవస్థ వంశపారంపర్యంగా కొనసాగేది. దేవదాసీలకు భూములు యిచ్చేవారు. కొంతమందికి రాజులు “ఇనాం” కూడా యిచ్చేవారు.

దేవదాసీలకు పెళ్ళి కాకపోయినా, వాళ్ళకు పుట్టిన పిల్లలకు సామాజిక గౌరవం లభించేది. అవివాహిత మాతలకు పుట్టిన పిల్లలను చిన్నిచూపు చూసినట్లు దేవదాసీ పిల్లల్ని కించపరచేవారుకాదు. దేవదాసీవృద్ధి అనాటి సామాజిక వ్యవస్థలో ఒక భాగమైంది. వారిలో శ్రీలకే ఎక్కువ విలువ. దేవదాసీల ఆడపిల్లలు మరల దేవాలయాలకు అంకితం చేయబడి తల్లి అడుగు జాడలలో మరల సంగీతం, నృత్యంలో ప్రావీణ్యం సంపాదించి పెరిగి పెద్దవారై తల్లివృత్తిని చేపట్టి దేవదాసీలయ్యేవారు. ఇక మొగ

పిల్లలు ఆంటారా, వాళ్ళ ఇంటిలో వున్న సంగీత, నృత్య వాతావరణం వలన సాధారణంగా సంగీతజ్ఞులుగా, వివిధ వాయిద్యాలు వాయింపడంతో నిపుణులుగా రూపొందేవారు.

రోజులు మారాయి

కాని, రోజులు మారాయి. రాజులు, రాజ్యాలు అంతరించాయి. జమిందారుల జమిందారీలు పోయాయి. ఒకనాడు రాజాశ్రతులుగా వున్న దేవదాసీలు, చివరకు బజారునపడ్డారు. “దేవుని బానిసలుగా” భావింప బడిన ఈ దేవదాసీలు మారుతున్న సాంఘిక, ఆర్థిక పరిస్థితుల వలన డబ్బు ఎవరయిస్తే వారికి తమ శరీరాన్ని అమ్ముకునే స్థితికి దిగజారిపోవలసి వచ్చింది.

19వ శతాబ్దంలోనే సంచు సంస్కర్తల దృష్టి సాంఘిక దురన్యాయాలవైపు ప్రధానంగా పడింది. ఒక ప్రక్క సాంఘిక కురీతులకు వ్యతిరేకంగా ప్రజాభిప్రాయాన్ని తయారుచేయడం, మరొక ప్రక్క వీటిని అంత మొందించడానికి, శాసనాలు రూపొందించడానికి ప్రయత్నించడం జరిగింది. రాజారామమోహన్ రాయ్ వంటి మహనీయుల కృషి ఫలితంగా సతీ సహగమన దురాచారాన్ని చట్టరీత్యా నిషేధించడం జరిగింది. ఈశ్వర చంద్ర విద్యాసాగర్, కందుకూరివీరేశలింగం వంటి సంస్కర్తలు వితంతు పునర్వివాహానికి మార్గం సుగమం చేశారు. కార్వే వంటివారు స్త్రీ విద్య కొరకు కృషి సల్పారు. బాల్యవివాహాల క్రూర ఆచారాన్ని అంత మొందించి బాలికల శారీరక, మానసిక వికాసానికి అవకాశం కల్పించడానికి రామ్ విలాస్ శర్మ వంటివారు చట్టంచేయడానికి తోడ్పడ్డారు.

ఈ శతాబ్దంలోనే దేవదాసీ వ్యవస్థ హేయమైన ఆచారం అన్న భావం బలపడింది. జాతీయోద్యమంతో పాటు సాంఘిక చైతన్యం వెల్లి విరిసింది. మహాత్మాగాంధీ స్త్రీని విలాస వస్తువుగా దిగదార్చే దేవదాసీ వ్యవస్థ అంతంకావాలనీ సమాజంలో స్త్రీకి సమున్నత స్థానం కల్పించాలనీ కోరారు. 1920లోనే గాంధీజీ వ్యభిచారం వదిలిపెట్టి వాళ్ళ మామూలుగా

వివాహాలు చేసుకొని సంఘ సంస్కరణకు కృషిచేయాలని కోరారు. ఈ విధంగా జాతీయోద్యమం, సంఘసంస్కరణ ఉద్యమాలు మితమై ఏకోన్ముఖంగా దేవదాసీ పద్ధతిని అంతమొందించి ఆ శ్రీలకు సమాజంలో గౌరవప్రదమైన స్థానం కల్పించాలని కృషి ప్రారంభం అయింది.

దేవదాసీల విముక్తికి చట్టాలు

సంఘ సంస్కర్తల కృషి ఫలితంగా మొట్టమొదటి సారిగా The Bombay Devadasi Protection Act 1934లో చినాటి మహారాష్ట్ర, గుజరాతు రాష్ట్రాలకు వర్తించే రూపొందించడం జరిగింది. అదే విధంగా 1947 ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో Madras Devadasi (Prevention of Dedication) Act, 1947 దేవదాసీ పద్ధతిని నిషేధించింది. ఈరకంగా హేయమైన ఈ సాంఘిక దురాచారాన్ని అంతమొందించాలని ప్రయత్నం జరిగింది.

ఉత్తరప్రదేశ్ సమస్య

దక్షిణ భారతదేశంలో దేవదాసీ పద్ధతి వ్యభిచారానికి దారితీసిన పై ఉత్తరప్రదేశ్ లోని పర్వతప్రాంత జిల్లాలో అంటే ఉత్తరప్రాంతంలో వ్యభిచారం కొన్ని కులాలలో వంశపారంపర్య వృత్తిగా మారింది. ముఖ్యంగా నాయక్ కులంలో శ్రీలు వ్యభిచారాన్నే తమ జీవనోపార్జన సాధనంగా, వృత్తిగా భావించడంచేత పెండ్లి చేసుకోరు. ఆ శ్రీలే కుటుంబాన్ని పోషిస్తుంటారు. నాయక్ శ్రీలుగా వ్యభిచారంలోకి దిగిపోవడంతో నాయక్ పురుషులు ఇతరకులాల శ్రీలను పెండ్లాడవలసి వస్తోంది. నాయక్ శ్రీలలో ప్రబలంగా వున్న ఈ నైతిక పతనాన్ని అరికట్టడానికి 1929లోనే ఉత్తర ప్రదేశ్ లో U.P. Naik Girls Protection Act చేసి నాయక్ కుల బాలికలు వ్యభిచారం వృత్తిగా స్వీకరించకుండా అపదానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి.

కేవలం చట్టాలు సమస్యలు పరిష్కరించవు

అయితే, సాంఘిక సమస్యల పరిష్కారం కేవలం చట్టా ద్వారానే సాధ్యంకాదు. చట్టాలు మార్పు కొరకు కృషి చేసేవారికి చేయూతనిస్తాయి. సాంఘిక సమస్యల పరిష్కారం ప్రజలకు నచ్చచెప్పడం ద్వారా, నిరంతర కృషిద్వారా ప్రజాభిప్రాయాన్ని సమీకరించడం ద్వారానే సాధ్యం. అందుచేతనే దేవదాసీ పద్ధతిని నిషేధిస్తూ, ఆడపిల్లలను దేవాలయాలకు ఆంకితము యివ్వడం తప్పని ప్రభుత్వం శాసించినా, నాయక్ శ్రీలను వ్యభిచారం చేయరాదని నిర్దేశించినా, ఈనాడు చాలా ప్రాంతాలలో దేవదాసీ వ్యవస్థ అంతరించినా, యింకా కర్ణాటక, మహారాష్ట్రలలో దేవదాసీ వ్యవస్థ లోపాయికారీగా కొనసాగుతూ, ఆ విధంగా కొంతమంది శ్రీలను మత ఆచారం పేరుతో చివరికి వ్యభిచార వృత్తిలోకి దిగజార్చడం జరుగుతూ వుంది. బొంబాయిలోని వ్యభిచార గృహాల్లో నూటికి 90 మంది వరకు దేవదాసీ వ్యవస్థవలన వ్యభిచారులుగా మారినవారేనని విచిత్ర సర్వేలలో వెల్లడయింది. ఈ విధంగా కాలం చెల్లిన మతాచారాలు శ్రీలను అధోగతి పాలు చేయడానికి యింకా ఏవిధంగా తోడ్పడుతున్నాయో అర్థం అవుతుంది.

“ఎల్లమ్మ దేవత” తో పెళ్ళి

ఈనాటికీ కర్ణాటక రాష్ట్రంలో దేవదాసీల దేవత “ఎల్లమ్మ” కిచ్చి పిల్లల్ని పెళ్ళి చేయడం ఆచారంగా వుంది. ప్రతి సంవత్సరం మూడు, నాలుగువేల మంది కన్యలకు “ఎల్లమ్మతో” వివాహం జరిగడం, వాళ్ల చివరికి వ్యభిచారవృత్తి లోకి దింపబడి బొంబాయిలోని వ్యభిచార గృహాలకు చేరడం జరుగుతూవుంది.

అయితే ఈ “ఎల్లమ్మ” దేవత ఎవరు? ఆ దేవతతోనే దేవదాసీ “పెళ్ళి” ఎందుకు చేస్తారు అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. “ఎల్లమ్మ” అనేపదం “ఎల్లైరమ్మ” అన్న కన్నడ పదంలో నుండి వచ్చింది. అంటే దాని అర్థం

“జగన్మాత” అని. దేవదాసీల అదిదేవత “రేణుక” విగ్రహ రూపంలో వున్న దేవతే ఎల్లమ్మ అని దేవదాసీల నమ్మకం. ఎల్లమ్మ వెనకబడ్డ కులాల గేవత.

దేవత ఎల్లమ్మతో దేవదాసీ పెళ్ళి వింతగా కనబడుతూ వుంటుంది. దేవదాసీలు తమను పురుషునిగా భావించుకొంటారట.

విగ్రహాలకిచ్చి పెళ్ళి చేయడం నేరం

కర్నాటకలోని సౌందట్టివద్ద ఎల్లమ్మ కొండవుంది. అక్కడ ప్రతీ సంవత్సరం వందలాదిమంది దేవదాసీలు మార్హశీష పండగ సందర్భంలో జేరి, తమచేతి గాజులను పగలకొట్టుకొంటారు. నుదిటిమీద కుంకుమ బొట్టు చెరిపేసుకొంటారు. ఆరోజునే “ఎల్లమ్మ” భర్త చనిపోయాడని గాథ. కనుక, ఆ నమ్మకంతో అలా చేస్తారట.

కర్నాటకలోని సౌందట్టిలో జరిగే ఉత్సవాలలోనే ఎంతో మంది కొత్తబాలికలకు ఎల్లమ్మ దేవతతో “పెళ్ళి” చేసి ఆ విగ్రహానికి అర్పిస్తారు. దానితో ఇక ఆ అడపిల్లలు పెళ్ళిచేసుకొనే హక్కు కోల్పోయి దేవదాసీలుగా మారి వ్యభిచారిణులుగా తమ జీవితం గడుపుతారు. దేవదాసీ రక్షణ చట్టం ఈ రకంగా కన్యలను దేవతా విగ్రహాలకుయిచ్చి “పెళ్ళి” చేయడం నిషేధించింది. అయినా దేవదాసీలుగా ఈనాటికీ వందలాది మంది లోపాయికారిగా మారుతూవున్నారు. దీనిని బట్టి మత నమ్మకాలు మనిషిని ఎలాగ పతనం చేస్తాయో అర్థం అవుతుంది.

1909వ సంవత్సరంలోనే అప్పటి మైసూరు ప్రభుత్వం దేవదాసీ పద్ధతిని నిషేధించింది. అయినా దేవదాసీ పద్ధతి ఏదో ఒక రూపంలో కొనసాగుతోంది. తిరువాన్కూరు సుస్థాన్ కూడా దేవదాసీ పద్ధతిని నిషేధించింది. 1930లో గోవాలో The Shens Vidhi Prevention Act అని చట్టాన్ని చేసి దేవదాసీ పద్ధతిని నిషేధించింది.

అర్థిక - సాంఘిక కారణాలు

ఈ రకంగా దేవదాసీ పద్ధతిని అంతమొందిస్తూ చట్టాలు చాలా వున్నాయి. మరి ఇంకా ఎందుకు ఈ ఆచారం కొనసాగుతూవుంది? దానికి కారణం ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో దేవదాసీ పద్ధతి మతంతో ముడి పడి వుండటమే.

మూఢనమ్మకాలు, చదువులేకపోవడం, ఇతర ఆర్థిక అవకాశాలు తగినంతగా లభించకపోవడం, దళారులు చేసే మోసం, స్త్రీని తేలికగా విలాస వస్తువుగా మార్చుకొనుటకు మతం ముసుగులో దేవదాసీ పద్ధతి వీలుగావుండడం, స్త్రీలకు తగినంత సాంఘిక చైతన్యం లేకపోవడం రాజకీయ పార్టీలు రాజకీయ నాయకులదృష్టి సాంఘిక సమస్యల పరిష్కారం వైపు లేక పోవడం—ఇలాగ ఎన్నో కారణాలు ఈనాటికీ దేవదాసీ పద్ధతి కొన్ని ప్రాంతాలలో కొనసాగుతో కొనసాగుతూనికి వీలు అవుతోంది.

ప్రజలలో విజ్ఞానం పెరగాలి, చైతన్యం పెంపొందాలి. స్త్రీలు విలాసవస్తువులుకారని, వారికీ వ్యక్తిత్వం వుందని, మానవత్వ చైతన్యం పెంపొందాలి ఇలాంటి మార్పు పూర్తిగా రావాలంటే దేవదాసీ పద్ధతి పోవాలంటే మతంపోవాలి. మతంపోతే మతనమ్మకాలు, వాటిమీద ఆధార పడి వున్న యితర వ్యవస్థలూ పటాపంచలు కాగలవు.

సమాజం ఎంతత్వరగా ఆర్థిక సాంఘిక సమానత్వంవైపు పురోగమిస్తే అంతత్వరగా మతం ముసుగులో కొనసాగుతున్న దేవదాసీ ఆచారాల లాంటివి అంతం కాగలవు.

వితంతు వివాహాలు ప్రోత్సహించి, మహిళా యూనివర్సిటీని స్థాపించిన ప్రపంచ విద్యావేత్త 'భారతరత్న' కార్వే

ఆతిసాధారణంగా జీవితం ప్రారంభించి, అడుగడుగునా జీవితంలో వివిధరంగాలలో పోరాడుతూ, జీవితాంతం 108 సంవత్సరాల పయస్సులో కూడా విద్యా వ్యాప్తికి తన జీవితం అంకితంచేసి, సమాజ పరివర్తనకై అహర్నిశలు కృషి సల్పిన గొప్పవ్యక్తి ధోండ్లకేశవ్ కార్వే.

సంఘ సంస్కరణకు అహర్నిశలు పోరాడి, తన ఆశయాలు అచరించిచూపి తాను వితంతు వివాహం చేసుకొనడమేకాక, వితంతు వివాహాలను విరివిగా ప్రోత్సహించి, స్త్రీలు తమకాళ్ళమీదతాము నిలబడాలని, విద్యా వుద్యోగావకాశాలు కావాలని మనదేశంలో మొట్టమొదటి సారిగా స్త్రీలకు ప్రత్యేక యూనివర్సిటీని స్థాపించి ప్రపంచ ఖ్యాతి నార్జించిన ధీరుడు కార్వే. తాను ప్రారంభించిన చిన్న చిన్న కార్యక్రమాలు మొలక రెత్తి పుష్పించి, ఫలించడం, ఎంతో మంది స్త్రీలు సామాజిక బంధనాలను, పాత ఆచారాలను అధిగమించి విద్యారంగంలో ముందడుగు వేయడం కార్వే కళ్లారా చూశాడు.

ఈ విద్యావేత్తను, సంఘ సంస్కర్తను మన ప్రభుత్వం అత్యున్నత గౌరవమైన "భారతరత్న"తో సత్కరించింది. ఎన్నో యూనివర్సిటీలు గౌరవ డాక్టరేట్లు యిచ్చి తమను తాము గౌరవించుకొన్నాయి. 1958లో కార్వే శతజయంతిలో ప్రధాని నెహ్రూ స్వయంగా పాల్గొని, కార్వేపట్ల దేశానికి గల గౌరవ ప్రతిష్టలను ప్రకటించారు.

దేశంలో అత్యున్నత గౌరవాలను అందుకొన్న "భారతరత్న" "మహర్షి" కార్వే 1858 ఏప్రిల్ 18న వహరాష్ట్రలోని మురుద్లో

జన్మించారు. ఒకప్పుడు గొప్పగా బ్రతికిన కుటుంబం అయినా, కార్యే జన్మించే సమయానికి తల్లిదండ్రుల అస్తి హారతికర్పారంలాగా హరించి పోయింది. అందుచేత జీవితంలో నిమోన్నతాలను చవి చూచి, కష్ట సుఖాలు కావడి కుండలని భావించి స్వయంకృషిలో కష్టపడి ధైర్యంగా ముందుకు సాగి చివరకు ఎంతో భృతి పొందిన వ్యక్తి కార్యే.

కార్యే అనేది కుటుంబంపేరు. అసలుపేరు దోండో. తండ్రిపేరు తేజోపంత్. తల్లి లక్ష్మీబాయి. తన స్వగ్రామమునుండి చాలా దూరము నడిచివెళ్ళి సతారాలో అరవతరగతి పరీక్ష వ్రాద్దామని వెళ్ళితే సన్నగా, పీలగా వున్న కార్యేను చూచి యితను చిన్నవాడని పరీక్షకు కూర్చోనివ్వ లేదు. 17 సంవత్సరాల వయస్సులో ఇంగ్లీషు చదవడం ప్రారంభించాడు. కత్నగిరి నడచివెళ్ళి స్కూలులో చేరాడు. నెలకు ఔరూపాయల స్కాలర్ షిప్ పొందితే అతని ఆనందానికి అవధులు లేకపోయాయి. కాని అనారోగ్యం కారణం వలన చదువు స్వస్తి చెప్పవలసివచ్చింది.

అయినా విద్యా తృష్ణ అతన్ని నిద్రపోనివ్వలేదు. అడ్డంకులను దాటుకుంటూ, 1881లో బొంబాయిలో మేథమెటిక్స్‌తో బి ఏ. పాసయ్యాడు. తండ్రి మధ్యలో చనిపోయినా, పట్టుదలతో బొంబాయిలోనే ఎం ఏ. పాసయ్యాడు. గోపాలకృష్ణ గోఖలే, తరువాత ప్రఖ్యాత లాయరయిన చిమనీలాల్ సెతల్వాడ్ వంటి వారితో యూనివర్సిటీలో కలసి చదువు కున్నాడు.

కార్యేవివాహం చిన్నవయస్సులోనే రాధాబాయితో జరిగింది. చిన్నపిల్లల పెళ్ళిళ్లు ఆనాటి ఆచారం మొదటి నుండే న ఘన సంస్కరణ ఆధిలాశ గల కార్యే తన భార్యకు, చెల్లెళ్ళకు చదువు చెప్పడం ప్రారం భించారు. ఇది ఆ కాలంలో చాలా పెద్దవింత ఆడపిల్లలు వంటఇంటివరకే పరిమితమని, చదువు అనేది పురుషులక్షణం అని భావించేవారు. కాని, ఇది తప్పు అనీ, స్త్రీలు-పురుషులూ అందరూ చదువుకోవాలనీ, అజ్ఞానంపోయి విజ్ఞానం, వికాసం కలిగాలంటే విద్య అందరికీ రావాలని కార్యేకు చిన్నప్పటినుండి ప్రగాఢ విశ్వాసం.

ఏ మాఝ అయినా ఇంటిలో నుండి ప్రారంభం అయితే అది గట్టిగా వుంటుంది. అందుకే కార్వే తన పని భార్య, చెల్లెలు చదువుతో ప్రారంభించాడు. తను పనిచేసే స్కూలులో పేద విద్యార్థులు కొందరిని తన ఇంట్లోనే ఉంచుకొనేవాడు. తన భార్య రాధాబాయి విశాలభావంతో వారిని ఆదరించేది.

చక్కని జంటగా వున్న కార్వే దంపతుల జీవితంలో విషాదఘట్టం వచ్చింది. తనకు తోడు నీడ అయిన భార్య అనారోగ్యంతో హఠాత్తుగా మరణించింది. బొంబాయిలో ఉన్న కార్వేకు మూడురోజుల ఆనందం ఈ దారుణవార్త అందింది. ఆమె జ్ఞాపకార్థం 500 రూపాయలతో స్కాలర్ షిప్పులను పేద విద్యార్థులకు కార్వే ఏర్పాటుచేశాడు. శ్రీ విద్యకు మరింత కృషిచేయాలని దృఢ సంకల్పపూరితంగా తన భార్యను పూర్తిగా చదివించలేకపోయినా, సమాజంలో అణగారివున్న తక్కిన శ్రీలను చదివించడం ఎలాగా అని ఆలోచించడం ప్రారంభించాడు కార్వే.

19వ శతాబ్దం భారతదేశ చరిత్రలో ఒక ప్రధాన ఘట్టం. రాజా రామమోహనరామ్, బెంటింక్ తో ఆరంభమైన సంఘసంస్కరణ ఉద్యమం క్రమక్రమంగా బెంగాలులో, మహారాష్ట్రలో అన్నిరంగాలలో విస్తరించడం ప్రారంభం అయింది. ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ వంటి మహనీయుల కృషి చదువుకున్న వారిని శ్రీల సమస్యల వైపు ఆకర్షించింది.

అఖ్యుదయ భావాలు గల యువకుడైన కార్వేపై సమకాలీన సమాజంలో పొడచూపుతున్న నూతన దోరణుల ప్రభావం ప్రబలంగా పడింది. తాను విద్యార్థిగా బొంబాయిలో వున్నప్పుడే శ్రీలకష్టాలను వర్ణిస్తూ మరాఠీపత్రిక "కేసరి" లో పడ్డ గేయం కార్వే మనస్సుపై చెరగని ముద్రవేసింది శ్రీల కష్టాలు, ముఖ్యంగా బాలవితంతువుల బాధల గాథలు అతనిని కలచివేశాయి

కార్వేకు నరహరపంత్ అనే స్నేహితుడు. వుండేవాడు అతని ముగ్గురు చెల్లెళ్లకూ ముక్కు పచ్చలారని బాలికలగానే అనాటి ఆచారం

ప్రకారం వివాహం అవడం ముగ్గురూ బాల వితంతువులు కావడం అందమైన జడతో అన్ని అలంకరణలూ చేసుకోవలసిన ఆ అడపిల్లలు అచారంగా బోడిగుళ్లు చేయించుకోవలసి రావడం జరిగింది. వారి జీవితం పుష్పించి ఫలించకుండా మొగ్గులోనే త్రుచివేసినట్లు అయింది.

శ్రీ విద్యకై కంకణం కట్టుకున్న సంఘసంస్కర్త పండిత రమాబాయి బొంబాయిలో స్థాపించిన శారదా సదన్‌లో కార్వే ప్రోత్సాహంతో బాలవితంతువైన తన చెల్లెల్ని నరహరిపంత్ చేర్చాడు. అది చాలా పెద్దమార్పు. పండితరమాబాయి అక్కడి శ్రీలలో క్రొత్త స్ఫూర్తిని, చదువు ఎడల ఆకాంక్షను పెంచి మోడువారిన ఆ బాలవితంతువుల జీవితాలలో క్రొత్త ఆశలను, లక్ష్యాలను చిగురింప జేసింది. జీవితానికి ఒక లక్ష్యం ఆ విద్యుషీమణి వారిముందు వుంచింది.

వితంతు వివాహం చేసుకొన్న కార్వే

పూనాలోని ఫెర్గుసన్ కాలేజీలో ప్రొఫెసరైన కార్వేకు తానెందుకు విధవావివాహం చేసుకోకూడదు అనిపించింది. ఇతరులకు చేప్పేముందు తానే చేస్తే శ్రీవిద్యను, వారి జీవితసమస్యల సరిష్కారానికి కొంతైనా చేయూతనిస్తానుగదా అనుకొన్నాడు, కాలేజీ ప్రొఫెసరయిన తనకు ఎన్నో మంచి సంబంధాలు వచ్చాయి. అయినా అవి అన్ని కాదని తాను నమ్మిన సిద్ధాంతంకొరకు 1893లో కార్వే పండిత రమాబాయి దగ్గర ఆశ్రమంలోవున్న నరహరిపంత్ చెల్లెలు గోధూబాయిని వివాహమాడాడు. ఈ వితంతు వివాహానికి ఫెర్గుసన్ కాలేజీ ప్రెసిసిపల్ స్వయంగా అధ్వర్యం వహించాడు. వివాహానంతరం గోధూబాయి పేరు ఆనందాబాయిగా మారింది. మోడు వారిన జీవితం తిరిగి చిగురించింది గదా.

కుటుంబం నుండి వెలి

పూనాలో కార్వే-ఆనందాబాయి వివాహం ఘనంగా 40 మంది మిత్రుల సమక్షంలో జరిగింది, కాని, కార్వే స్వగ్రామంలో మాత్రం ఈ

వివాహం పెద్దకల్లోలాన్ని సృష్టించింది. “బోడెమ్మకు మళ్ళీ పెళ్లా? ఏమి పోయే కాలం. అవ్వా!” అని ముక్కు మీద వేలు వేసుకొన్నారు. అంతేకాదు, ఆనందబాయి, కార్యే మురుద్ గ్రామానికి వెళ్ళితే సామాజిక బహిష్కరణ చేశారు. ఇక కార్యే బ్రాహ్మణుడే కాదని, సనాతన ఆచారాలను మంట గలిపాడని, నిందించి, ఎవరి ఇంటిలోకి వాళ్ళని రానివ్వకూడదని గ్రామపెద్దలు హుకుం జారీ చేశారు. కార్యే అన్న వాళ్ళని రానిస్తే “నీ అంతు చూస్తాం, నిప్పుకీ నీరుకీ వెలి” అని భయపెట్టారు. దానితో కార్యే కన్నతల్లి, అన్నయ్య కూడా కార్యే దంపతులను యింటి లోకి రానివ్వలేదు. చివరకు తన స్వగ్రామంలో ఒక పశువుల పాకలో కార్యే దంపతులు వున్నారు. అమ్మలక్కలంతా దూరునుండి వారి పాక వైపు తొంగిచూస్తూ “బోడిముండకాపురం” అని అడిగోశారు.

తన స్వగ్రామమైన మురుద్ కి, తన బంధువులకూ తనకూ ఉన్న సంబంధం తెగిపోయిందని కార్యే అర్థం చేసుకున్నాడు. తాను నమ్మిన సిద్ధాంతాలకు జీవితం అప్పించాలని, పాతనమ్మకాలపై, ఆచారాలపై రాజీలేని పోరాటం కొనసాగించాలని కార్యే ధృఢచిత్తుడయ్యాడు. ఆనందబాయి అతనికి తోడుగా నిలిచింది.

పూనా తిరిగివచ్చారు సంఘసేవ చేయాలంటే స్వతంత్రంగా జీవించాలని నిశ్చయించారు. కార్యే ఆనందబాయిని మిడ్ వైఫ్ ట్రైనింగ్ కొరకు సంవత్సరంపాటు నాగపూర్ పంపించాడు.

వితంతు పునర్వివాహ సంఘ స్థాపన

కార్యే వితంతు వివాహ సంఘాన్ని 1893లో ప్రారంభించాడు. వితంతు వివాహాలు చేసుకున్నవారు దానిలో సభ్యులు. ఒకరోజు జీతం దానికి విరాళం యివ్వాలని కోరారు. ఆ సంఘం తరపున వారు వితంతు వివాహం చేసుకున్న దంపతుల పిల్లలకు హస్తలు ప్రారంభించారు. కార్యే యింట్లోనే హస్తలు ప్రారంభం అయింది.

వితంతు వివాహాలను సమర్థిస్తూ కార్యే దేశంలో వివిధప్రాంతాలు పర్యటించాడు. 1895లో ఈ సంస్థ పేరు వితంతు వివాహాల అడ్డంకులను తొలగించే సంస్థ అని మార్చారు.

వితంతు వివాహాలను ఏన్నో అడ్డంకులున్నాయని, ముఖ్యంగా మత సమ్మకాల అభ్యంతరం చాలా తీవ్రమైనదని కార్యే గుర్తించారు. అందుచేత వితంతు వివాహాలకు అనుకూలంగా ప్రజాభిప్రాయం పెంపొందించడానికి పూనుకొన్నాడు. వితంతువులు మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోలేకైతే క్రైస్తవులు అయిపోతారని, వితంతువులు చదువుకొంటే కొంప మునిగి పోతుందని సనాతనులు జనాన్ని భయపెట్టేవారు.

1887లో బెంగాలులో బాబూ శ్రీపాదబెనర్జీ “వితంతువులగృహం” (Home for widows) ప్రారంభించాడు. ఆంధ్రలో వీరేశలింగంగారు అలాంటి కార్యక్రమాన్నే చేపట్టారు. వీటి గురించి విన్న కార్యే 1896లో “అనాథ బాలికాశ్రమం” హింగ్నోలో ప్రారంభించారు. పూనా నుండి రోజూ పట్టుదలతో నడిచివెళ్ళి ఆ ఆశ్రమం నిర్వహణ కార్యే చూశారు.

కార్యే తన అనుభవంలో స్త్రీ విద్యనూ - వితంతు పునర్వివాహాన్ని కలగూడదని గ్రహించాడు. వితంతు వివాహానికి తీవ్రమైన వ్యతిరేకత వుండేది. తాను రెండూ చేస్తున్నా, వితంతువుల చదువుకే ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. ఈ విధంగా వితంతువులు చదువుకొని తమ కాళ్ళమీద తాము నిలబడితే, వారిలో కొందరైనా వితంతు పునర్వివాహానికి ముందుకు రాగలరని కార్యే అశించారు.

చింత చచ్చినా పులుపు చావలేదు!

అందుచేత అనాథ బాలికాశ్రమం పనికి తాను అంకిత మయ్యాడు. సంవత్సరాలు దొర్లుతూ వుంటే రాజులు, గవర్నర్లు, మంత్రులు, మహాత్మాగాంధీ—అందరూ వచ్చి తన కృషిని చూచి మెచ్చుకున్నారు.

చాలా కాలం కార్యేను బహిష్కరించిన కుటుంబం చిట్టచివరకు సంవత్సరాలు గడిచాక ఈ అనాథ ఆశ్రమం వచ్చి చూశారు. అందుకు కార్యే చాలా ఆనందించారు. కాని, విచిత్రం: అప్పుడు కూడా కార్యే తల్లి, అన్నగారు కార్యే యింట్లో మాత్రం అడుగుపెట్టలేదు, ఎందుచేత? కార్యే వితంతువుని వివాహం చేసుకొన్నాడని: చింత చచ్చినా, పులుపు చావలేదు:

బాలికాశ్రమంలో మొదట వితంతువులనే చేర్చుకొన్నా, తరువాత వివాహం కానివారినికూడా చేర్చుకొన్నారు. 18 సంవత్సరాల వయస్సు వరకూ పెళ్లి చేసుకోకూడదని, అంతవరకూ చదువుకోవాలని అందులో నియమం వుండేది.

1907లో కార్యే మహిళా విద్యాలయాన్ని ప్రారంభించాడు. 1914లో కార్యే ఉద్యోగం నుండి రిటైర్ అయి పూర్తి సమయం మహిళా విద్యకు అర్పించారు.

1916లో మహిళా యూనివర్సిటీ

1916లో శ్రీ విద్యా వ్యాప్తికై భారతదేశంలో మొట్టమొదటి మహిళా యూనివర్సిటీని కార్యే ప్రారంభించాడు. విరల్ దాస్ థాకర్సీ అనే బట్టల మిల్లుల యజమాని తన తల్లి పేర యూనివర్సిటీకి 15 లక్షలు విరాళమిచ్చాడు. దానితో దానికి S.N.D.T. Women University అని పేరు వచ్చింది. కార్యే కృషివల్ల 18 సంవత్సరాలలో ఎన్నో మహిళా సంస్థలు, కాలేజీలు ప్రారంభించబడి అవి ఈ యూనివర్సిటీకి అనుబంధం చేయబడ్డాయి.

ఈ మహిళా యూనివర్సిటీ ఎంప్రెస్సు కళికలు నాలుగు భాషలలో జరిగేవి: మరాఠీ, గుజరాతీ, సి.ధీ, తెలుగు. తెలుగుతప్ప తక్కిన మూడు భాషలలో యూనివర్సిటీ కాలేజీలలో విద్యాబోధన జరిగేది.

ఈ యానివర్సిటీకి గవర్నమెంటునుండి గుర్తింపు మొదటో లేదు. అందుచేత యానివర్సిటీ అంతా పూర్తిగా ప్రజా సహకారంమీదనే నిర్వహించబడింది.

1928లో 71 సంవత్సరాల వయస్సులో మొట్టమొదటి సారిగా కార్వే యూరపు, అమెరికా, జపాన్ పర్యటనకు పదమూడున్నర మాసాలు వెళ్ళి వివిధ దేశాలలో విద్యాసంస్థలలో తాను స్థాపించిన మహిళా యానివర్సిటీ గురించి, స్త్రీ విద్యాభివృద్ధి గురించి ఉపన్యాసాలు ఇచ్చాడు. 1930లో మరల ఆఫ్రికాఖండం పర్యటనకు వెళ్ళి 15 నెలలు పర్యటించి వచ్చాడు.

కార్వే ఆఫ్రికా పర్యటననుండి తిరిగివచ్చేసరికి క్రొత్త సమస్యలు ఎదురయ్యాయి. యానివర్సిటీకి అంతవరకూ తోడ్పడుతున్న బట్టల మిల్లుల యజమాని మరణించడంతో, ఆయన ఆనంతరం సాలీన 52 వేల రూపాయలు సహాయం చేయడానికి నిరాకరించడం జరిగింది. ఈ వివాదం కారణంగా యానివర్సిటీ మూత పడకుండా లెక్కరద్దు అందరూ తమ జీతాలను స్వచ్ఛందంగా దాదాపు సగానికి తగ్గించుకున్నారు. ఇది వారి త్యాగనిరతికి, కర్తవ్య దీక్షకు నిదర్శనం. చివరికి ఆ బ్రష్టులో రాజీ జరిగింది. అయితే, దాని ప్రకారం యానివర్సిటీని హింగ్నేనుండి బొంబాయికి మార్చవలసి వచ్చింది.

గ్రామాలలో విద్యావ్యాప్తి జరపాలని 80 సంవత్సరాల వయస్సులో పథకాలు చేపట్టాడు. 104 సంవత్సరాల వయస్సులో వయోజనవిద్య ప్రచారానికి పూనుకున్నాడు. ఈ రకంగా నిరంతర పురోగామిగా తన జీవితం కొనసాగించాడు.

1942లో సమానత్వం కావాలనే లక్ష్యంతో “సమానతాసంఘం”ను స్థాపించి “మానవీయ సమత” అనే పత్రికను నిర్వహించాడు.

కార్వే శతజయంతి ఉత్సవాలు ఎంతో ఘనంగా జరిగాయి వయస్సు పెరుగుతున్నా, సమానత్వం కావాలని ప్రిలలో విద్యావ్యాప్తి

జరగాలనీ, దేశ భవిష్యత్తు ప్రీలచైతన్యం — సమానత్వంపైనే ఆధారపడి వుందని కార్యే గట్టిగా భావించాడు.

కార్యే కృషి వివిధరంగాలలో విజయవంతం అవడానికి భార్య ఆనందబాయి చేదోడు వాదోడుగా విశాల దృక్పథంతో తోడ్పడింది. 57 సంవత్సరాలు కలిసి జీవించిన ఆ దంపతులకు వియోగం 1950లో కలిగింది. 86 సంవత్సరాల వయస్సులో ఆనందబాయి మరణించింది.

106 సంవత్సరాల వయస్సులో కార్యే చివరివరకు సక్రియంగా ఉండి 1962 నవంబరు 7న మరణించాడు.

మానవ కర్తృత్వానికి ప్రతీకగా కార్యే నిలిచాడు. సామాన్యంగా జీవితం ప్రారంభించి స్వయంకృషితో దీక్షతో, సోదరభావంతో, సమానత్వం సాధించాలని, దీక్షతో కార్యే జీవితాంతం ముందుకు సాగాడు. గతిశీలి, ప్రగతిశీలి అయిన కార్యే జీవితం ఎంతో మందికి స్ఫూర్తినిచ్చి కర్తవ్యోన్ముఖులను చేస్తుంది.

సతీసహగమన దురాచారాన్ని అంతమొందించిన

ప్రవంఁఖి సంఘ సంస్కర్త
రాజా రామమోహనరాయ్

భారతదేశంలో సతీసహగమన దురాచారాన్ని అంతమొందించడానికి అనవరతం కృషిసల్పి హిందూమతాచారాలలో మార్పులు తీసుకువచ్చి, మతంలో విప్లవానికి నాందిసలికి, మహిళాభ్యుదయానికి, సమ

సమాజనిర్మాణానికి మార్గం సుగమంచేసిన ప్రముఖ సంఘ సంస్కర్త రాజారామమోహనరామ్. పాశ్చాత్య దేశాలలో పెరుగుతున్న వైస్సు-టెక్నాలజీ భారతదేశంలో కూడా పెంపొందాలని, కాలం చెల్లిన పాత ఆచారాలను, బూజుపట్టిన పాతభావాలను వదిలిపెట్టి పాశ్చాత్య విద్యను, విజ్ఞానాన్ని భారతీయులు కూడా నేర్చుకోవాలని, నవసమాజ నిర్మాణంలో ముందడుగు వేయాలని, మానవతాదృక్పథాన్ని అలవరచుకోవాలని 19వ శతాబ్దం ప్రారంభంలోనే రాజారామమోహనరామ్ జాతిని ఉద్బోధించాడు.

నవయుగ వైతాళికుడు

సనాతన ఛాందస మతవాదులనుండి తనకు ఎదురైన సవాళ్లను ధైర్యంగా, వంటరిగా ఎదుర్కొని, తానునమ్మిన సిద్ధాంతాలకొరకు జీవితాంతం కృషిసల్పి భారతీయులలో విశాలభావాలు, సమతాదృక్పథం, ఆలోచనా శక్తి పెంచాలని విరామమెరుగని పురోగమనంలో ముందుకు సాగి దేశవిదేశాలలో సనాతన భావబీజాలు వెదజల్లి, జాతీయతకు, ఆత్మ గౌరవానికి, అంతర్జాతీయదృష్టికి, శాస్త్రీయదృక్పథానికి అంకురార్పణ చేసిన వ్యక్తి రాజారామమోహనరామ్. విశిష్ట వ్యక్తిత్వంగల రామోహనరామ్ నవయుగ వైతాళికునిగా కీర్తింపబడ్డాడు. బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుడు.

1772లో బెంగాలులో జననం

రాజారామమోహనరామ్ తాతముత్తాతలు బెంగాలు నవాబువద్ద ముఖ్యమైన పదవును నిర్వహించారు. తండ్రి రామ్కాంతరాయ్ కూడా సంపన్నుడు, కీర్తిప్రశిష్టలు కలవాడు. బర్ద్వాన్ జిల్లాలో రాధానగర్ లో (యిప్పుడు హుగ్లీ జిల్లా) 1772లో రామమోహనరామ్ జన్మించాడు. సనాతన ఆచారాల నిలయమైన ఆ కుటుంబంలో తండ్రి వైష్ణవుడు, తల్లి శైవురాలు. చిన్నతనంలో గ్రామపాఠశాలలో చదువుకున్న అనంతరం ఇస్లాం సంస్కృతికి నిలయమైన పాట్నాకు వెళ్లి అక్కడ ఫారసీ, అరబిక్ నేర్చుకొన్నాడు. తరువాత కాశీ వెళ్లి సంస్కృతం చదివాడు, 12 సంవత్సరాల వయస్సులోనే సన్యాసం స్వీకరించాలని అభిలషించాడు.

దేశాటన్ లో టిబెట్ కూడా వెళ్లి వచ్చాడు. అప్పటికి అతను 14 సంవత్సరాల బాలుడే. తల్లి పట్టుదల వలన సన్యాసం స్వీకరించకుండా అగిపోయాడు.

బహుభాషా కోవిదుడు

కాని, ఒక ప్రక్క పాఠశాల, అరబిక్ భాషల అధ్యయనం, మరో ప్రక్క సంస్కృతం చదవడం వలన విశాలభావాలు పెరిగి అప్పుడు బాగా ప్రవారంలోవున్న విగ్రహపూజ తప్పు అని గట్టి నిశ్చయానికి వచ్చాడు.

కాశీలో సంస్కృతంలో వాఙ్మత్యం సంపాదించి 1794లో తిరిగి బెంగాలు వచ్చి ఈస్టు ఇండియా కంపెనీలో వివిధ జిల్లాల్లో ఉద్యోగం చేశాడు. ఇంగ్లీషు కూడా బాగా చదివాడు. 1800 సంవత్సరంలో కలకత్తాలో ఫోర్డ్ విలియం కాలేజీ ప్రారంభం కాగానే దానితో సంబంధాలు పెంపొందించు కొని, మరింత విస్తృతంగా ఇంగ్లీషు చదివాడు. బైబిలు చదవడానికి హీబ్రూ భాష నేర్చుకొన్నాడు. గ్రీకు భాషను కూడా అధ్యయనం చేశాడు. ఈ విధంగా బహు భాషా కోవిదుడయ్యాడు. 1815-20 సంవత్సరాలలో 14 పెద్ద పుస్తకాలు వ్రాశాడు. వాటిలో 10 ఇంగ్లీషులోను, 4 బెంగాలీలో వ్రాయబడినవి. వేదాంతాన్ని ఇంగ్లీషులోకి మొట్టమొదటిసారిగా అనువదించాడు.

శ్రీరాంపూర్ లోని క్రైస్తవ మిషనరీలతో కూడా సన్నిహిత సంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి. క్రీస్తుపై ఒక పుస్తకాన్ని కూడా వ్రాయబడినది. మొదట క్రైస్తవ మిషనరీలు సన్నిహితంగా రామమోహన్ రామ్ తో వున్న, మతాంతరణను ఆయన వ్యతిరేకించడంతో కొంతమంది క్రైస్తవ మిషనరీలు దూరమయ్యారు. అయినప్పటికీ, రామమోహన్ రామ్ ప్రఖ్యాతి యారఫు, అమెరికాలో విస్తృతంగా వ్యాపించింది.

సర్వతోముఖ ప్రతిభ

రాజా రామమోహన్ రామ్ సర్వతోముఖ ప్రతిభ కలిగిన వ్యక్తి. బెంగాలీలో వచన రచనలు, పత్రికలను ప్రారంభించాడు. సంఘటిత కృషి

ద్వారానే మార్పు సాధ్యం అని సంఘాలను స్థాపించాడు.

రామమోహన్ రాయ్ నవసమాజ నిర్మాణానికై విగ్రహారాధనను అంతమొందించాలని, ప్రజలను చైతన్యవంతులను చేయాలని బ్రహ్మ సమాజాన్ని ప్రారంభించాడు. బ్రహ్మ సమాజాన్ని ఒక మతశాఖగా కాక, సంకుచితదృక్పథంకాని మతసంస్కరణ ఉద్యమంగా 1828లో రూపొందించాడు. అనాటి సమాజంలో మతంలో విప్లవం సాధించడానికి అదొక ముందడుగు.

మతంలో మార్పు తీసుకువచ్చి, సనాతనుల దుష్కృత్యాలను అంతమొందించాలని, ప్రజలలో వైన్సు శాస్త్రీయదృక్పథం వ్యాప్తి చెయ్యాలని, మూఢసమ్మకాలు తీసివేయాలని, సమాజాన్ని ఔశన చెయ్యాలని పూనుకున్నాడు.

సంఘ సంస్కరణకు ముందడుగు

తన 40వ ఏట ఉద్యోగానికి స్వస్తి చెప్పి కలకత్తా చేరుకొన్నాడు తన జీవితాన్ని సంఘ సేవకు అర్పించాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. అన్ని భాషలలోనూ మతగ్రంథాలు ఊజ్జంగా చదివిన రామమోహన్ రాయ్ హిందూ మతంలో విప్లవానికి, సంఘ సంస్కరణకు నడుంకట్టాడు. సతీసహగమన దురాచారం, సమాజంలో స్త్రీకిగల హీనస్థితి అతనిని కలచివేశాయి.

సతీసహగమన దురాచారాన్ని మాన్పించడానికి ఒక వైపు ప్రజాభిప్రాయాన్ని రూపొందిస్తూ మరోప్రక్క ప్రభుత్వశాసనం ద్వారా దానిని పూర్తిగా నిషేధింపజేయాలని నడుంకట్టాడు.

ప్రాచీన కాలం నుండి సత్తి

సతీ సహగమనం అనే ఆచారం ప్రాచీనకాలం నుండి వుంది. భర్త లేవా కుటుంబయజమాని పురణించినప్పుడు భార్యగాని, తల్లిగాని, ఉంపుడుగత్తెగాని, బానిసలుగాని సహగమనం చేసే ఆచారం వుండేది. “సత్తి”

అనేపడం సంస్కృతంలోని “సత్యవ్రత” నుండి వచ్చింది. దాని అర్థం శ్రీ తనభర్తతో పాటు చితిపై మరణించడం. దీనినే ‘సహమరణం’ అని కూడా అనేవారు. భర్త ఏక్కడో చనిపోతే ఆ వార్త విని మరోచోట భార్య చితిపై దూకి మరణిస్తే దానిని “అనుగమన” అనేవారు.

సతీసహగమనంలాంటి ఆచారం మనదేశంలోనేకాక పూర్వకాలంలో గ్రీకులలో, స్లావ్ లు, ఇతరజాతులలో ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. అయితే, ఇదివరలో రాజకుటుంబాలకు, ఆ స్థాయివారికి పరిమితమై వుండేది.

సతీదురాచారం ఎప్పుడు వచ్చింది?

మన దేశంలో వేదకాలంలో సతీసహగమనం వున్నట్లు ఆ గ్రంథాలలో ఆధారంలేదు. భర్త చనిపోయినతరువాత భార్యకూడా సహగమనంచేసే ఆచారం క్రీస్తుకు పూర్వం కొన్ని శతాబ్దాల ముందు ప్రారంభం అయిందని కొందరి అభిప్రాయం. “Life and Conditions of People of Hindusthan” లో కె యం అప్రెహ్ సతీసహగమనం బహుశః భారత దేశంలో ఒక పురాతన కొండజాతి ఆచారం కావచ్చునని పేర్కొన్నాడు. ఆర్యులు దానిని అనుకరించి వుండవచ్చునని అతని భావం.

సతీ అనే దురాచారం మనదేశంలో ప్రారంభం అయిందా లేదా విదేశాల ప్రభావంతో ప్రారంభం అయిందా అన్నదానికి తగు ఆధారాలు లేవు. విసుపురాణంలో మినహాయించి ఏధర్మ శాస్త్రంలోనూ సతిగురించి ప్రస్తావన లేదు. శిలాశాసనాల ఆధారంగా చూస్తే క్రీస్తుతరువాత 500లో ఒక శ్రీ సతీసహగమనం చేసిందని ఒక శాసనంద్వారా తెలుస్తుంది. అయితే ఆరోజులో సతీ అనేది బాగా ప్రచలితమైన ఆచారంకాదు. మద్యయుగాల లోనే సతీసహగమనం ఒక ఆచారంగా ప్రబలింది. మహమ్మదీయ దండయాత్రలు పెరిగాక, తమ గౌరవాన్ని కాపాడు కోవడానికి భర్తతో చావడమే మేలుఅని, లేకపోతే తమజీవితం వారిచేతులలో దుర్భరం కావచ్చునని శ్రీలు భావించినట్లు కనబడుతుంది. సహగమనం చేసిన శ్రీలగురించి

సమాధులమీద పేర్లు చెక్కేవారు. అది ఒక గొప్పతనంగా మారింది, మార్వార్ రాజు అజిత్ సింగ్ చిత్తిపై అతని అరుగురు భార్యలు, 58 మంది ఉంపుకు కత్తెలు సతీసహగమనం చేశారని చరిత్రకారుడు కల్నల్ టాడ్ “Annals and Antiques of Rajasthan” లో పేర్కొన్నాడు. బుందీరాజు బుద్ సింగ్ చిత్తిపై 48 మందికి పైగా స్త్రీలు సహగమనంచేశారట.

చిత్తిపై ఎక్కకపోతే సాంఘిక వెలి

సతీ అనేది రాజకుటుంబాలకే పరిమితం కాలేదు. బ్రాహ్మణులు, రాజపుత్రులు, యితర పైకులాలకు చెందినవారు సతీని అనుసరించారు. రాజస్థాన్ లో వివిధ స్వదేశ సంస్థానాలలో ఈ దురాచారం ఎక్కువగా వుండేది. భర్తతో చని పోవడం స్త్రీకి గౌరవం అనీ, అది మంచిదనీ, భర్త చనిపోగానే కొంతమంది పూజారులు నూరిపోసి సహగమనానికి సిద్ధం చేసేవారు.

సతీ ఒక సాంఘిక దురాచారంగా మారిపోయింది. యిష్టం ఉన్నా లేకపోయినా స్త్రీ భర్తతో పాటు చిత్తిపై ఎక్కి చావవలసిందే. లేకపోతే ఆమెను రాసిరంపాన పెట్టేవారు. దానిని భరించలేక సహగమనమే హాయి అని స్త్రీలు అనుకునేవారు. ఒక స్త్రీ సహగమనం చేయనిరాక రించినందుకు గాను, సాంఘిక వెలి భరించలేక బాబిలోనియాకు పారిపోయి వన్చిందని డాక్టర్ అప్రెహెన్సన్ పుస్తకంలో పేర్కొన్నాడు.

దురాచారంగా మారింది

మహమ్మదీయులు అధికారం హస్తగతం చేసుకున్న తరువాత సతీ సహగమన దురాచారం హిందూవులలో మరింత పెరిగింది. డిల్లీ సుల్తానులు, అక్బర్, జహంగీర్, ఔరంగజేబు అందరూ సతీని ఆపాలని ప్రయత్నించినా ఆ దురాచారం యధాతథంగా కొనసాగింది. మహమ్మదీయ ఆఫీసర్ల నుండి సతీకి పర్మిషను తీసుకోవాలని నియమం వుండేది. అయినా పర్మిషను అందరికీ యిచ్చేవారు. సహగమనం హిందూమతంలో భాగంగా మహమ్మ

దీయులు భావించారు కనుక, హిందువుల ఆచార వ్యవహారాలలో, అవివేక అమానుషంగా వున్నా, కల్పించుకొనేవారు కాదు.

కందిరీగల తుట్టి అని భయం

మనదేశంలో బ్రటిషువారు అడుగుపెట్టి నప్పటినుండి, ఉంగ్లేయులు ఈ హేయమైన ఆచారం గురించి పేర్కొంటూనే వున్నారు. కొన్ని సతి సంఘటనలు కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించారు. ప్రభుత్వం ఈ హేయమైన, అనాగరిక కృత్యాన్ని నిషేధించాలని వారు కోరారు అయితే హిందూ సాంప్రదాయంలో, మతవిషయంలో జోక్యం చేసుకునట్లు అవుతుందని అధికారులు వెనుకాడారు. సతీసహగమనం నిషేధిస్తే, కందిరీగ తుట్టే కడిపి నట్టయి, తమకే హిందువులు ఎవరు పెడతారేమోనని, తమమనుగడకే ముప్పువస్తుందని, భారతీయులంతా తమపై తిరగబడతారని రకరకాలుగా బ్రటిషువారు భయపడ్డారు. అందుకే మతాచారాలలో జోక్యం చేసుకోరాదని పైఅధికారులు వారికి ఉత్తర్వులిచ్చారు.

సతీసహగమనం ఉత్తరహిందూ స్థానంలో వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రచారంలో వుండేది బెంగాలులోనే కాక, రాజస్థాన్ లోని వివిధ స్వదేశ సంస్థానాలలోకూడా సతీసహగమన దురాచారం నిరాటకంగా సాగిపోయేది. శ్రీభక్త తోపాటు చనిపోవడానికి సిద్ధపడితే సరేసరి, లేదా సామాజిక కట్టుబాటుక్రింద బలవంతంగానైనా పట్టుకొని చితి ఎక్కించేవారు.

కొన్ని సంస్థానాలలో నిషేధం

కొంతమంది రాజులు స్వదేశ సంస్థానాలలో మానవతా దృక్పథంతో సతీసహగమనాన్ని నిషేధించారు. రాజపుత్ర రాజులయిన జయపూర్ మహారాజా సాలై ప్రతాప్ సింగ్ (1788-1803) జోధ్ పూర్ మహారాజా బీమ్ సింగ్ (1793-1803), బుందీ మహారాజు బీష్ న సింగ్ హేయమైన సతిని తమ స్వదేశ సంస్థానాలలో నిషేధించారు.

స్వదేశ సంస్థానాలలోని కొందరు బ్రిటీషు పొలిటికల్ ఏజెంట్లు సతీని మాన్పించడానికి కృషి సల్పారు. 1818 నుండి 1822 వరకూ మేవార్, హర్యానాలో బ్రిటీషు ప్రతినిధిగా వున్న కల్నల్ టాడ్ దీన్ని మాన్పించడానికి చాలా కృషిచేశాడు. బుండీ మహారాజు రావ్ బీషన్ సింగ్ మరణించినప్పుడు అతని రాణులు సతీసహగమనం చేయకండా నిరోధించ గలిగాడు. కాని, అన్నిచోట్ల అతనికి విజయం లభించలేదు. బజోలాలో సతీసహగమనాన్ని కల్నల్ టాడ్ ఆపలేక పోయాడు.

బ్రిటీష్ ఇండియాలో సతీని 1832లో నిషేధించినా కొన్ని స్వదేశ సంస్థానాలలో ఈ హేయమైన పద్ధతి కొనసాగుతూనే వచ్చింది. 1838లో మహారాజా జలాన్ సింగ్ మరణానంతరం, యిద్దరు రాణులు, ఆరుగురు చెలికత్తెలు అతని విత్తిపైపడి సహగమనంచేశారు. ఈవిధంగా రాజస్థాన్ లో వివిధ ప్రాంతాలలో ఎన్నోసార్లు సతీసహగమన దురాచారం 19వ శతాబ్దం మధ్య వరకూ కొనసాగుతూనే వచ్చింది.

సతీ నిషేధానికి సిద్ధంకాని ప్రభుత్వం

బ్రిటీషు ఇండియాలో సతీసహగమనాన్ని మాన్పించడానికి 18వ శతాబ్దంలోనే కొందరు అపీసర్లు ప్రయత్నించారు. అప్పటి బెంగాలు రాష్ట్రం లోని షాహబాదులో ఆ జిల్లా కలెక్టరు యం. హెచ్. బ్రూక్స్ 1789లో స్వయంగా పూనుకొని సతీసహగమనాన్ని నిరోధించాడు. కాని బెంగాలు ప్రభుత్వం ఆ పనిని హర్షించలేదు. బలవంతంగా సతీసహగమనాన్ని ఆపవద్దని, నచ్చచెప్పడం వరకే చేయాలని ప్రభుత్వం ఆదేశించింది. హిందూమత విషయంలో జోక్యం చేసుకొనరాదని ప్రభుత్వం అభిమతం. వెల్లిస్ నుండి మొయిలా వరకూ గవర్నర్ జనరల్స్ ఇదే విధానాన్ని అనుసరించారు.

1803లో విలియం కేరీ అనే క్రైస్తవ మిషనరీ సహగమన దురాచారం కలకత్తా చుట్టుపట్ల ఎలాగవుందో లెక్కలు సేకరించి లార్డ్ వెల్లిస్ కి సమర్పించారు. కలకత్తా చుట్టుప్రక్కల 1803లో 438 సతీసహ

గవనాలు, 1804లో 300 జరిగాయని తేలింది. ఇంత దారుణంగా పరిస్థితి వున్నా బ్రిటీషు ప్రభుత్వాధికారులు జోక్యం కలిపించుకొనుటకు సాహసించలేదు, సతిని మతాచారంగానే భావించి చూసి చూడక ఊరుకోవడం జరిగింది. కాని సతి తప్పు అన్న భావం కొందరిలో రావడం ప్రారంభించింది.

తన వదిన సహగమనం కలచివేసింది

రాజారామమోహనరాయ్ సతీసహగమన దురాచారానికి వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం ప్రారంభించాడు. తాను ఒక్కడైనా మొక్కవోని ధైర్యంతో, తదేక దీక్షతో ముందుకుసాగాడు.

రాజారామమోహనరాయ్ తనకుటుంబంలో తన అన్నజగన్మోహన్ చనిపోయినప్పుడు తన స్వంతపడినే సహగమనంచేయడం కలచివేసింది. సహగమనం చేయవద్దని రామమోహనరాయ్ ఎంతో బ్రతిమిలాడాడు. ఆమె దృక్పథంలో మార్పు వచ్చి సహగమనం మానివేద్దామని ఆమె అనుకొంటున్నా బలవంతాన బదుమిత్రులు ఆమెను అన్నదత్తిపైకిఎక్కించి, ఆమె వద్దని అరుస్తున్న పెద్ద వెదురు బొంగులతో అదిమిపట్టి, నొక్కి సతీసహగమనం చేయించారు. ఆమె అరుపులు, పెడబొబ్బలు అక్కడ వాయిస్తున్న డప్పులు శబ్దంలో లీనమైపోయాయి. ఆమె అగ్నికి ఆహుతి అయిపోయింది క్రూరమైన ఈసాంఘిక దురాచారం శ్రీ మారతానన్నా, మారనివ్వకుండా, భర్త చనిపోతే బ్రతకడానికి కూడా స్వేచ్ఛలేకుండా చేసింది ఈ ధియానక దృశ్యం రామమోహనరాయ్ హృదయం కలచి వేసింది. మతంపేరుతో, మతాచారాలపేరుతో, సాంఘిక కట్టుబాట్ల పేరుతో కొనసాగుతున్న అతి ఘోరమైన ఈ సాంఘిక దురాచారాన్ని అంతమొందించాలని రామమోహనరాయ్ ప్రతిపదానాడు. తన అసన్య సామాన్య వాదనా పటిమతో, ఈ అచారానికి జీవం పోస్తున్న సనాతునలను చీల్చి చెండాడాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. మతగ్రంథాలను, శాస్త్రాలను సనాతన ఛాందస పండితులు తప్పుగా వ్యాఖ్యానిస్తూ సతీసహగమనాన్ని సమర్థిస్తు

న్నారని, యిది ఆచారమేతప్ప, హిందూశాస్త్రసమ్మతం కాదని సనాతనులపై ధ్వజమెత్తాడు.

సనాతనులు సతీసహగమనాన్ని హిందూ మతంలో భాగంగా చిత్రీకరించబట్టి 1812 డిశంబరు 5న ప్రభుత్వం సతినీ మతానికి అనుగుణంగా వున్నంతవరకూ చట్టసమ్మతమేనని ప్రకటించింది. మతంతో సంబంధంలేకుండా జరిగే సతినీ మాత్రమే ప్రభుత్వం నిషేధించానంది. ఈ విధంగా హిందూ పండితులు యిచ్చిన వ్యాఖ్యానం ప్రకారం సతీ సహగమనాన్ని రెండుగా విభజించి “చట్టసమ్మతమైన” సతీ ఆచారంగానూ, “చట్టసమ్మతంకాని” సతీ నేరంగాను ప్రకటించింది. అంటే శాస్త్రాలకు అనుగుణంగా సతీసహగమనం జరుగుతూ వుందా, లేదా అని నిర్ణయించ వలసిన బాధ్యత పోలీసు అఫీసర్ల మీద వుంచారు. అంటే పరోక్షంగా సతీ సహగమనాన్ని సమర్థించినట్లే అయింది.

సతీసహగమనం జరిగేటప్పుడు పోలీసు అధికారి అక్కడకు వెళ్లి అంతా సక్రమంగా వుందా లేదా అనిచూడాలి. చట్టసమ్మతంకాని సతీ సహగమనం అంటే ఆ ఆమ్మాయికి 16ఏళ్ళలోపు వయస్సు వుండరాదు, లేదా గర్భవతి కాకూడదు, లేదా మాదక ద్రవ్యాల ప్రభావంలో వుండ కూడదు. అలావుంటే సతినీ ఆపాలి. లేకపోతే సతీ చట్టబద్ధం అయినట్లే

పెరిగిపోయిన సతీసహగమనాలు

ఈరకంగా 1812లో ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన విధానం సతీ సహగమనాన్ని ఆపేబదులు, మరింత ప్రోత్సహించినట్లయింది. ఇదివరకు మానవతాదృక్పథంతో కొందరు సతీసహగమనాన్ని అపరాధానికి కొంతైనా ఆస్కారంవుండేది. ఇప్పుడు పోలీసుల రక్షణ సనాతనులకు లభించడంతో సహగమనం నిరాటంకంగా, “చట్టబద్ధంగా” ప్రబలిపోయింది.

సతీసహగమనాలు ఎలాగ పెరిగి పోయాయో ఈ క్రింది పట్టిక చూస్తే స్పష్టం అవుతుంది:

సంవత్సరం

అధికారరీత్యా ప్రకటింపబడిన
సత్తీసహగమనాలు

1815	....	378
1816	....	412
1817	....	707
1818	....	839
1819	....	650
1820	....	595
1821	....	653
1822	....	583
1823	....	575
1824	....	572
1825	....	639
1826	....	518
1827	....	517
1828	....	463

వీటిలో అయిదింటి మూడువంతులు కలకత్తా చుట్టుప్రక్కల జరిగినవే. అధికారికంగా ఇన్ని సహగమనాలు జరిగితే, ఇక గ్రామాలలో ప్రభుత్వం దృష్టికి రాకుండా మరెన్ని సహగమనాలు జరిగాయో ఊహించవచ్చు.

సనాతనులను ఎదుర్కొన్న రాయ్

అంటు జాడ్యంలా వ్యాపించిన ఈ సాంఘిక దురాచారం శ్రీల అస్థిత్వానికే ప్రమాదం కల్పించింది. గవర్నమెంట్ మెత్తదనం గమనించిన సనాతన ఛాందసులు 1817లో ప్రభుత్వానికి ఒక మహాజరు సమర్పిస్తూ, సతి మతసంబంధమైనది కనుక, ప్రభుత్వం ఏవిధంగా జోక్యం చేసుకోరాదని, యదేచ్ఛగా సహగమనం పేరుతో శ్రీలను తగుల

బెట్టడానికి స్వేచ్ఛ కావాలని కోరారు. దానితో రామమోహనరాయ్ అతని మిత్రులు ఈ దారుణాన్ని అరికట్టాలని నడుంకట్టి కదనరంగంలో దిగారు. సహగమన దురాచారాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణిస్తూ, స్త్రీలను ఏవిధంగా బలవంతంగా “సతి” పేరున హత్య చేస్తున్నదీ బయటపెట్టారు. కాళ్ళు-చేతులుకట్టి చిత్తిపై పడేసి వెదురు బొంగులతో నొక్కిపట్టి తగుబెట్టడం మానవత్వానికే కళంకమని, అపచారమని, స్త్రీకి అస్తి వారసత్వ హక్కు లేకపోబట్టి ఈదురాచారం కొనసాగుతూవుందని, చట్టరీత్యా నిషేధించడం దానితో పాటు బలమైన ప్రజాభిప్రాయమే దీనిని అపగలదని ఎన్నో కరపత్రాలద్వారా, పుస్తకాలద్వారా రామమోహనరాయ్ ప్రచారం చేశాడు.

సనాతనుల పితీషనును వ్యతిరేకంగా మరో పితీషను తాను ప్రభుత్వానికి సమర్పించాడు. సతి శాస్త్ర సమ్మతం కాదని సోదాహరణంగా పేర్కొన్నాడు. దానితో పెద్ద దుమారం రేగింది సనాతనులు అతనిపై కత్తికట్టారు. ప్రభుత్వంలోకూడా భిన్నాభిప్రాయం వచ్చింది. హోరాస్ విలియమ్స్ సతి హిందూమతంలో భాగమని, శాస్త్రసమ్మతమని వాదించాడు. ప్రభుత్వం సేకరించిన సమాచారం ప్రకారం 1816 నుండి 1818 మధ్య 2365 మంది సహగమనం చేశారని, వారిలో 1628 మంది కలకత్తా పట్టణంలోనే సతి పేరుతో నిప్పులతో కాల్చబడ్డారని తేలింది. రామమోహనరాయ్ విజిలెన్స్ కమిటీలు ఏర్పరిచాడు.

సాధించిన విజయం

ఊగిసలాడుతున్న ప్రభుత్వం విలియం బెంటింక్ గవర్నరు జనరల్ కావడంతో రాజారామమోహనరాయ్ ప్రారంభించిన ఉద్యమం ఫలితంగా చివరికి సతీ సహగమనాన్ని నిషేధించింది. ప్రభుత్వ అధికారులలో నిషేధానికి ఏకాభిప్రాయం లేకపోయినా, మానవతాదృక్పథం గల బెంటింక్ ముందడుగు వేశాడు. మనదేశంలో, ఇంగ్లండులో రామమోహనరాయ్ చేసిన కృషి ఫలితంగానే బెంటింక్ సతీసహగమన నిషేధానికి ముందడుగు వేశాడు. బెంటింక్ తన నిషేధపు ఉత్తరువుతో కూడా రామ

మోహనరాయ్ పేరు ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్నాడు.

ప్రీవీ కౌన్సిల్ కు సనాతనుల అప్పీలు

అయితే సనాతనులు తక్కువవారా? “ధర్మసభ” అని ప్రారంభించి పెద్ద ఆందోళనచేసి బెంటిక్ నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా ఇంగ్లండుకు అప్పీలు చేయించాలని నిర్ణయించారు. ప్రముఖ సుప్రీంకోర్టు లాయరు, కాన్సర్వేటివ్ అయిన ఫ్రాన్సిస్ బెఫీని ఇంగ్లండు పార్లమెంటులో సతీ సహగమనాన్ని సమర్థిస్తూ సనాతనుల కేసును వాదించడానికి వంటించారు. ఇంగ్లండులోని కన్సర్వేటివులు కూడా భారత సనాతనతో చేరులు కలిపారు.

అసలు కొంతమంది సనాతనులే స్వయంగా లండను వెళ్ళాలని, సతీసహగమనం నిషేధాన్ని తొలగింప జేయాలని అనుకున్నారు. కానీ, సీమ ప్రయాణం చేయాలంటే ఓడ ఎక్కాలని, అది సముద్రంపై ప్రయాణం చేస్తుందని తెలియగానే వాళ్ళ కాళ్ళు చల్లబడ్డాయి. మరి హిందువులకు సముద్ర ప్రయాణం ఓషిర్వకదా. లేకపోతే, వెళ్ళినాడుకు ప్రాయచిత్తం చేసికోవాలికదా. సతీ నిషేధంతో మతం ముడిగరిచి పోతూవుందని సనాతనులు, చాందసులు, దేశంలో గగ్గోలు చేశారు.

తాను ఇంగ్లండు వెళ్ళాలని నిర్ణయం

సనాతనుల అగడాలు పార్లమెంటులో లాయరులను పంపాలన్న నిర్ణయం చూపిన రామమోహనరాయ్ సంఘసంస్కరణ ఉద్యమం విజయవతం కావాలంటే తాను ఇంగ్లండువెళ్లి పార్లమెంటులోనూ, ప్రజలలోనూ, ప్రజాభిప్రాయం గట్టిగా రూపొందించాలనీ లేకపోతే సనాతనుల కల్లబొల్లి మాటలకు ప్రభుత్వం మోసపోయే ప్రమాదంవుందని గమనించాడు. అసలు ఎంతో కాలంగా తాను పాశ్చాత్య దేశాల వెళ్ళాలని కలలు గన్నాడు, తనకు పాశ్చాత్య దేశాలలో ఎందరో మిత్రులున్నాడని అందరి సహకారంతో మూడనమ్మకాల్ని నిర్మూలించడానికి, సనాతన

చాందస భావాలు పారద్రోలి నైన్సు, పాశ్చాత్య విద్యపై ఆధారపడిన భవ్యభారతావనికి పునాదులు వేయాలని కలలుగన్నాడు.

“రాజా” బిరుదు

“థిలీ చక్రవర్తి” రెండవ అక్బర్ తనకు యిస్తున్న ప్రభుత్వ పెన్షన్ చాలదని, దానిని పెంచమని బ్రిటీష్ రాజుకు వినతి పత్రం యివ్వాలని, దానిని ఇంగ్లీషులో పాండిత్యంగల రామమోహన్ రాయ్ తనకు తగిన ప్రతినిధి అని ఆనుకున్నాడు. రాజ ప్రతినిధిగా రామమోహన్ రాయ్ వెళ్ళాలంటే తన రాయబారికి తగిన గౌరవం, హోదా, హుందా తనం యివ్వాలని “థిలీ చక్రవర్తి” రెండవ అక్బర్ రామమోహన్ రాయ్ కి “రాజా” అనే బిరుదు ఇచ్చాడు. కాని ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఈ దౌత్యానికి అంగీకరించలేదు సరికదా, రామమోహన్ రాయ్ కి యిచ్చిన “రాజా” టైటిలును కూడా గుర్తించ నిరాకరించింది. కాని, “రాజా” అనే పదం ప్రజల హృదయంలో చోటుచేసుకొంది.

ఇంగ్లండులో సాదరంగా ఆహ్వానం

రాజారామోహన్ రాయ్ రాజప్రతినిధిగా కాక, ఒక సామాన్య పౌరునిగా ఇంగ్లండు వెళ్ళాడు. ముఖ్యంగా సతీసహగమన నిషేధానికి వచ్చే అడ్డంకులు తొలగించాలని అతని లక్ష్యం. 1831 లో “ఆల్ బియన్” అనే నౌకపై దాదాపు ఆరు నెలలు ప్రయాణంచేసి ఇంగ్లండు చేరుకొన్నాడు. సంఘసంస్కరణకై, నవభావాల వ్యాప్తికై అతను చేస్తున్న కృషి కీర్తి ప్రతిష్టలు అప్పటికప్పుడే ఇంగ్లండులో వ్యాపించి వుండటంతో ఎక్కడికి వెళ్ళినా ఆదరాభిమానాలతో ఆహ్వానించారు. బ్రిష్టల్ లో చరిత్రకారుడు రోస్కోను అతని జీవిత అవసానదశలో కలుసుకొన్నాడు. యుటలిపేరి యన్ ఫిలాసఫర్ జెర్మి బెంథామ్ ను, బ్రిటీష్ సోషలిస్టు ఉద్యమ నిర్మాత రాబర్టు ఓవెన్ ను, అమెరికాలోని హార్వర్డు యూనివర్సిటీ అధ్యక్షుణ్ణి, మాంచెస్టర్ లో బట్టల మిల్లుకార్మికులను, బ్రిటీష్ రాజును రామోహన్

రాయ్ కలుసుకున్నాడు. బ్రిటీషు రాజును కలవడానికి వెళ్ళినప్పుడు అతనిని “రాజా” రామ్మోహన్ రాయ్ గా పేర్కొని ఎట్టకేలకు ప్రభుత్వం అతనికి యిచ్చిన బిరుదును గుర్తించింది.

ప్రీవీ కౌన్సిలులో విజయం

బ్రిటీషు పార్లమెంటులో ప్రీవీ కౌన్సిలులో సతీసహగమనం గూర్చి చర్చ జరిగినప్పుడు అధ్యక్షుని ప్రక్కనే రామ్మోహన్ రాయ్ ని సాదరంగా కూర్చోబెట్టారు. సనాతనుల ఎత్తులన్నీ చిత్తుఅయ్యాయి. సతీ సహగమన నిషేధం సరియైనదేనని ప్రీవీకౌన్సిలు తీర్పుయిచ్చింది. ఇది రాజారామ్మోహన్ రాయ్ సంఘసంస్కరణ ఉద్యమానికి ఘనవిజయం.

ప్రెంచి విప్లవం పట్ల, స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సౌభ్రాత్రం పట్ల అత్యంత ఆదరంగల రామ్మోహన్ రాయ్ 1832 అక్టోబర్ లో ప్రాన్సును సందర్శించాడు. ప్రెంచి రాజు లూయీ ఫిలిప్పీనికూడా కలుసుకున్నాడు. మాక్స్ ముల్లర్ వలె రాజా రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రాక్-షక్తిమాలకు వారధివంటివాడు. రెండింటిమధ్యన సాన్నిహిత్యాన్ని పెంపొందించాడు.

1833లో ఇంగ్లండులో మరణం

విశాల దృక్పథం, నవ్యత్వం, శాస్త్రీయదృక్పథం, మానవతాదృష్టి సంఘసంస్కరణ ఉద్యమ నిర్మాత అయిన రాజారామ్మోహన్ రాయ్ 1833 సెప్టెంబరు 27న ఇంగ్లండులోని బ్రిష్టలు నగరంలో జ్వర పీడతుడై హఠాత్తుగా మరణించాడు. ఈనాటికీ బ్రిష్టలులో రాజారామ్మోహన్ రాయ్ సమాధివుంది. సతీసహగమన దురాచారాన్ని మాన్పించిన ద్రష్టగా చరిత్రలో రామ్మోహన్ రాయ్ స్థానం చిరస్థాయిగా వుంటుంది.

1983వ సంవత్సరం 150వ పద్ధంతి

150 సంవత్సరాల క్రితం మరణించిన రాజారామ్మోహన్ రాయ్

150వ వర్ధంతి ఉత్సవాలు దేశవిదేశాలలో ఈసంవత్సరం జరుగనున్నాయి. ఇంకా ఈనాటికీ మూఢనమ్మకాలు, విగ్రహారాధన, స్త్రీలను తక్కువగా చూచే ఆచారాలు కొనసాగుతున్నాయంటే సాంఘిక రంగంలో యింకా మన దేశం ఎంత వెనుకబడివుందో స్పష్టం అవుతోంది. రాజారామోహన్ రాయ్ వంటి సంఘ సంస్కర్తల జీవితం యువతరానికి స్ఫూర్తిదాయకం.

బహుభార్యాత్వ దురాచారాన్ని వ్యతిరేకించి, వితంతు
పునర్వివాహాలకై కృషి సల్పిన

సంఘసంస్కర్త ఈశ్వరచంద్ర
విద్యాసాగర్

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, ప్రముఖసంఘసంస్కర్త, నాస్తికభావాలు కలిగిన ఈశ్వరచంద్రవిద్యాసాగర్ 19వ శతాబ్దంలో సమాజపరివర్తనకై ఎనలేని కృషి సల్పాడు. రాజారామమోహనరాయ్ సతీసహగమన దురాచారాన్ని అంతమొందించడానికి కృషిసల్పి అధునిక యుగంలో సంఘ సంస్కరణ ఉద్యమానికి నాంది ప్రస్తావన చేస్తే విద్యాసాగర్ అప్రయత్నాన్ని మరింత ముందుకు తీసుకువెళ్లి వితంతు వివాహాలకు, స్త్రీవిద్యకు—వికాసానికి, వివాహ వయస్సు పెంచడానికి, సమాజంలో వివిధరంగాలలో మార్పుకు తదేక దీక్షతో కృషి సల్పాడు. పాశ్చాత్య భావాలవలన ప్రభావితమై విద్యావిధానంలో మార్పుకు పూనుకొని, బెంగాలీ భాషకు, జాతీయతకు ప్రాధాన్యతనిచ్చి, యువతరంలో నవభావాలు ప్రాదుర్భవించడానికి ధృవతారలాగా నిలిచాడు. ఎవరు ఎలాగ విమర్శించినా, దూషించినా, సహకరించ నిరాకరించినా నేను “ఒక్కడినై నాసరే” ముందుకు సాగుతానని ప్రతినబూని తాను మార్గదర్శకుడయ్యాడు.

మంచి సంస్కృతపండితుడయినా, మత ఛాందస భావాలనుండి విడివడి, సంఘసంస్కర్తగా, అజ్ఞేయవాదిగా, మానవతావాదిగా, నాస్తిక భావాల వ్యాప్తికి దోహదం చేస్తూ, 1 త శతాబ్దంలోనే నవీనతకు, విశాల భావాలకు, అచరణకు ప్రాధాన్యతనిస్తూ, బెంగాలులో ఒక సాంస్కృత విప్లవానికి ప్రతీకగా నిలిచాడు ఈశ్వరచంద్రవిద్యాసాగర్. ఆ ప్రభావం బెంగాలు పరకేకాక, మొత్తం దేశంపై పడింది. మహారాష్ట్రలో మలబారి, కార్వే, ఆంధ్రలో కందుకూరి వీరేశలింగం, ఇంకా మరెందరో ఈశ్వర చంద్ర విద్యాసాగర్ కృషిని విస్తృతపరిచారు.

1820లో బెంగాలులో జననం

బెంగాలులోని మిడ్నపూర్ జిల్లాలో 1820 సెప్టెంబరు 26న ఈశ్వరచంద్ర సంస్కృత పండితుల కుటుంబంలో జన్మించాడు. తండ్రి రాకూర్ దాస్ బంద్యోపాధ్యాయ. తల్లి భగవతీదేవి. తల్లి ఉగ్గుపాలతో మార్పుభావాలను రంగరించి పోసింది. ఆ విశాల భావాలు అతని భావి జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దాయి.

తన గ్రామంలో చదువుపూర్తి చేసుకొని రిసంవత్సరాల వయస్సులో అతి చురుకైన ఈశ్వరచంద్ర తండ్రితోపాటు కాలినడకన 4రోజులు నడిచి బర్ సింఘా నుండి కలకత్తా చేరాడు. తండ్రి ఎంతో దారిద్ర్యంలో వున్నా కొడుకు చదువుకొని పైకిరావాలని తల్లి దండ్రుల ఆకాంక్ష, తండ్రికి నెలకు 2రూపాయలు జీతంవచ్చే ఉద్యోగం లభిస్తే దానికి చాలా సంతోషించాడు.

కలకత్తాచేరగానే ఈశ్వరచంద్ర సంస్కృత కళాశాలలో జేరి 16 సంవత్సరాలు చదివి నిష్ణాతుడయ్యాడు. సంస్కృత కాలేజీ అతనికి చదువు పూర్తి అయిన తరువాత “విద్యాసాగర్” అని టైటిల్ యిచ్చింది. చివరికి విద్యాసాగర్ పేరుతోనే ఈశ్వరచంద్ర ప్రఖ్యాతిచెందాడు.

కులమతాల అడ్డుగోడలు

కులమత భేదాలు, పాతఆచారాలు, కట్టుబాట్లు మనిషికి-మనిషికి మధ్య అడ్డుగోడలు ఏపేధంగా నిర్మిస్తాయో ఈశ్వరచంద్ర చిన్నతనం నుండి, తన జీవితానుభవంలో చూశాడు కలకత్తాలో సంస్కృత కాలేజీ, హిందూకాలేజీ ఒకే బిల్డింగులో వుండేవి. మధ్యభాగంలో సంస్కృత కాలేజీ, ఇటు ప్రక్క, అటుప్రక్క హిందూకాలేజీ, హిందూకాలేజీలో ఇంగ్లీషు బోధించేవారు. అంతేకాక, అన్ని కులాల హిందువులకు ప్రవేశం వుండేది. మహమ్మదీయులకు, క్రైస్తవులకు హిందూకాలేజీలో ప్రవేశం లేదు. అయినప్పటికీ అన్ని కులాలవారితో సంస్కృత కాలేజీలో చదివే ప్రైవేటు విద్యార్థులు కలవకూడదని ఒకేబిల్డింగులో మధ్యభాగంలో వున్న సంస్కృత కాలేజీకి ఇటూఅటూ ముందువైపు ఇనుపకడ్డీలు, తీగ వేసి విడదీశారు. దీనినిబట్టి ఆరోజుల్లో కులతత్వం నరనరాన ఎంతగా జీర్ణించి వుండేదో, హిందువులలోనే అన్ని కులాలవారూ కలవకుండా మానసిక హద్దులేకాకుండా, ప్రత్యక్షంగా అడ్డులు ఎలాగ ఆకాలాలో వుండేవో అర్థంచేసుకొనుటకు యిది ఒక ఉదాహరణ.

విద్యార్థియైన విద్యాసాగర్ ఈ అడ్డంకులను దాటుకొంటూ అందరితో స్నేహం చేశాడు. బెంగాలులో విప్లవకారులతోకూడా అతనికి సంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి. అయితే సమస్యల పరిష్కారానికి హిందూ మార్గం కాదని తాను గ్రహించాడు. బహిరంగంగా, ప్రజలకు నచ్చచెప్పటం వలననే మార్పులు రాగలవని భావించాడు.

1829లో సంస్కృత కాలేజీలో చదువు పూర్తి కాగానే, అతనికి అక్కడే ఉద్యోగం లభించింది. తాను ఆకాలేజీ అధిపత్యం స్వీకరించగానే వెంటనే హిందూకాలేజీని, సంస్కృత కాలేజీని విడదీస్తున్న ఇనుప బద్దీలను పీకివేయించి, అన్ని కులాలవారూ కలవడానికి వీలుగా చేశాడు. అంతేకాదు అంతకు ముందు సంస్కృత కాలేజీకి ప్రతినెలలో చంద్ర యానం ప్రకారం అమావాస్యకి, పౌర్ణమికి, మొదటిరోజు, రివరోజు

శలవలు యిచ్చేవారు. దీనినిబట్టి శలవురోజు నిశ్చయంగా వుండేదికాదు. తాను ఈపద్ధతిని మార్చివేసి అదివారం శలవుగా ప్రకటించాడు. దానితో ఈశ్వరచంద్రుని నాస్తికుడని సనాతనులు నిందించారు.

ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ విద్యారంగంలో, సమాజసేవలో, పత్రికారంగంలో, బంగ భాషాభివృద్ధికి, ఇంకా ఎన్నోరంగాలలో చేసిన కృషిని ఈఒక్క వ్యాసంలో వివరించడం సాధ్యంకాదు. సంఘసంస్కరణగా విద్యాసాగర్ కొనసాగించిన కృషిని పేర్కొనడమే ఈవ్యాసం ప్రధానలక్ష్యం.

వితంతు వివాహాలపై కృషి

రాజారామమోహనరాయ్ సతీసహగమనాన్ని నిషేధింప జేయగలిగాడు. ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ వితంతు పునర్వివాహానికి పూనుకొన్నాడు.

ఆతి చిన్నవయస్సులోనే ఆ కాలంలో వివాహం చేయడంవలన బాల వితంతువులు చాలా ఎక్కువగా వుండేవారు. నెలల పిల్లలకే వివాహాలుచేస్తే, సంవత్సరంనిండని పసిపాప అప్పటికప్పుడే బాలవితంతు వయిపోయిన ఘటనలు వున్నాయి. ఇక ఆ పాపలు పెరిగి పెద్దవారైనా, తిరిగి వివాహం చేసుకొనడానికి వీలులేదు. వితంతు పునర్వివాహం ఆనాటి పెద్ద సాంఘిక సమస్య.

“కులీనిజం” సాంఘిక దురాచారం

ఆనాటి సాంఘికాచారాలు కూడా వితంతువుల సంఖ్యను పెంచడానికి మరింత తోడ్పడ్డాయి. బెంగాలులో “కులీనిజం” అనేది వుండేది. పైకులాలలో, ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణులలో కనీసం మరో శాఖవారితో కూడా వివాహం చేయడానికి అవకాశం వుండేదికాదు.

దీనితో ఆ పైకులాలలో అదేశాఖలో మొగపిల్లల గిరాకి వివరీతంగా పెరిగిపోయింది. ఎంతో మంది భార్యలను కలిగివుండటం ఒక సాంఘిక

దురాచారంగా మారిపోయింది. అది కొందరికి వ్యాపారంగా మారింది. ఒకే మగవాడు వయస్సుతో నిమిత్తంలేకుండా 10, 20మంది ఆడవాళ్ళను అదే శాఖనుండి పెళ్ళి చేసుకొనేవారు.

70-80 మంది భార్యలు

బహుభార్యత్వానికి వ్యతిరేకంగా ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్ ఉద్యమం ప్రారంభించి, ఒక్క హుగ్లీ జిల్లాలోనే “కులీనిజం” ఎంత హేయంగా దిగజారిందో లెక్కలు సేకరించి ప్రపంచానికి చూపించాడు. హుగ్లీ జిల్లాలో బోలానాథ్ బంద్యోపాధ్యాయ అన్న 55వళ్ళ “మహానుభావుడికి” 80మంది భార్యలు వుండేవారు. భగవాన్ చటోపాధ్యాయ అనే 64వళ్ళ మరొక ప్రబుద్ధునికి 72మంది భార్యలు, పూర్ణముఖోపాధ్యాయ అన్న 55వళ్ళ అతనికి 64మంది భార్యలు, అంతెందుకు దుర్గా బంద్యోపాధ్యాయ అన్న 20వళ్ళ యువకునికి 16మంది భార్యలు వుండేవారు. ఒక్క జిల్లా కంటే యిలాగవుంటే ఇక బెంగాలు అంతా పరిస్థితి ఎంత దారుణమో ఊహించవచ్చు.

బహుభార్యత్వం ఎంత హేయమైన అచారంగా దిగజారిందీ అంటే, ఒకేవ్యక్తి ఒకేరోజున 3,4 పెళ్ళిళ్లు కూడా చేసుకొనేవాడు కుటుంబంలో అక్కా చెల్లెళ్ళకు అందరికీ కన్నెచెర విడిపించే మరో నాథుడు దొరకడని ఒక్కడికే వివాహంచేసే దుర్గతి కూడా వుండేది ఆ రోజులలో.

రాజుకు 15 వేలమంది భార్యలు!

చరిత్రలోకి తొంగిచూస్తే నాసిరుద్దీన్ ఆనే మహ్మదీయ రాజుకు మధ్యయుగాలలో ఉత్తర భారత దేశంలో 15 వేలమంది భార్యలు వున్నారట! అది రాజుల ప్రతాపం. కాని తిండికే అతంత మాత్రంగా వున్నా కొన్ని కులీన కుటుంబాలలో భార్యలకు మాత్రం కొదవ లేకుండా వుండేది.

తనకి భార్యగా కట్టబెట్టిన రజస్వలకాని చిన్న పిల్లల్ని కూడా అనుభవించిన దుర్మార్గులు కూడా ఆనాడు వుండేవారు. ముసలీ ముతకాకు

చిన్నపిల్లల్ని యిచ్చి పెళ్ళిచేయడంతో, భర్త కాస్తా గుటుక్కుమంటే, చిన్న పిల్లలైనా భార్యలు బజారుపాలు కావడం జరిగేది. ఈదారుణ దురాచారం అంతా శాస్త్రసమ్మతమనీ విధవా పునర్వివాహం కూడదనీ మతంపేర మారణ హోమం సమాజంలో చెలరేగుతూవుంటే ఈశ్వరచంద్ర సహించ లేకపోయాడు.

సమాజంపై ధ్వజమెత్తిన విద్యాసాగర్

మతనాయకులకు బుద్ధిచెప్పాలని, అమాయక స్త్రీలను రక్షించాలని, విధవా పునర్వివాహం జరపాలనీ, బహుభార్యత్వం నిషేధింప జేయాలని, కనీస వివాహ వయస్సు పెంచాలనీ, రజస్వలకానిదే కాపరానికి పంప రాదనీ, స్త్రీకి విద్యవుంటేతప్ప సమాజంలో మార్పురాదనీ, విద్యాసాగర్ ఎలుగెత్తి చాటాడు. అర్థశతాబ్దంపాటు సమాజంతో పోరాడాడు.

ఈ సాంఘిక దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రజాభిప్రాయం తయారుచేయాలని పూనుకొన్నాడు.

వితంతు పునర్వివాహం ప్రధానంగా ఒక మానవ సమస్య. దానిని మానవత్వ దృక్పథంతో పరిశీలించి, పరిష్కరించాలని విద్యాసాగర్ పూనుకొన్నాడు. శాస్త్రరీత్యా, మతపరంగాకూడా వితంతువు తిరిగి పెళ్ళి చేసుకోవడం తప్పుకాదని నిరూపించాలని సంస్కృతంలో గొప్ప విద్వాంసుడైన విద్యాసాగర్ పూనుకొన్నాడు.

1855లో “పరసర్ సంహిత”లో వున్న శ్లోకాన్ని విద్యాసాగర్ వితంతు పునర్వివాహానికి అనుకూలంగా పండితులు, ప్రజల ముందు చాడు. “భర్త ఎక్కడున్నాడో తెలియనప్పుడు, భర్త చనిపోయినప్పుడు, భర్త సన్యాసిగా మారిపోయినప్పుడు, అతను నపుంసకుడు అయినప్పుడు, భర్త (నైతికంగా) దిగజారిపోయినప్పుడు స్త్రీకి మరో భర్తను పొందే హక్కు వుందని” ఆ శ్లోకంలో వుంది.

ఈ శ్లోకం ప్రకారం వితంతువు అయినప్పుడు పునర్వివాహానికి స్వేచ్ఛ వుందని విద్యాసాగర్ దానిని ప్రోత్సహించాడు. 1866 డిశంబరు 7న విపరీతమైన వ్యతిరేకత, సాంఘిక వెలి మధ్య విద్యాసాగర్ మొదటి వితంతు వివాహం ఘనంగా జరిపించాడు. అతనికి ఎంతోమంది మిత్రులు దూరమయ్యారు.

విధవా వివాహం చేసుకున్నవారిని చంపుతామని, నిప్పుకీ-నీరుకీ వెలి అని ఎంత బెదిరించినా మానవతా దృక్పథంతో కూడిన విద్యాసాగర్ సాంఘిక విప్లవం క్రొత్త మిత్రుల అండదండలను పొందింది. శాంతి పూర్వోని నేతవాళ్ళు “MAY VIDYASAGAR LIVE LONG” అంటూ చీరల అంచులపై నేయడం ప్రారంభించారు. ఇక పాటలు, కవిత్వాలకు కొదవలేదు.

విద్యాసాగర్ అతి ధైర్యవంతుడు. ఎవరైతే తనను కొట్టాలని ప్రయత్నిస్తున్నారో, తిన్నగా వాళ్ళదగ్గరకే వెళ్ళి “మీకు ధైర్యంవుంటే కొట్టండి. నేను యిక్కడేవున్నాను” అనేసరికి విరుత్తరులై పోయేవారు.

వితంతు పునర్వివాహం గురించి విద్యాసాగర్ వ్రాసినపుస్తకం కొద్దిరోజులలోనే 15వేల కాపీలు అమ్ముడుపోయింది.

విద్యాసాగర్ విధవావివాహాలతోనే ఆగలేదు, ఆడపిల్లల కనీస వివాహ వయస్సు పెంచాలని, స్త్రీలకు విద్యకావాలని, బహు భార్యాత్వం పనికి రాదని పెద్ద అందోళన చేశాడు.

స్త్రీలవిద్యకు మొదట్లో క్రైస్తవ మిషనరీలతో విద్యాసాగర్ కలసి పనిచేసినా, రానురాను వారికి దూరం అయ్యాడు. దానికి కారణం మిషనరీలు మతాంతికరణకు ప్రాధాన్యత నివ్వడమే. అయినప్పటికీ, చాలా మంది బ్రిటీషువారితో కలసి విద్యారంగంలో విద్యాసాగర్ కృషిసల్పాడు. ఆరోజుల్లో స్త్రీ విద్యకు ఏమీ అవకాశం వుండేదికాదు. కాలేజీలలో స్త్రీలకు స్థానంలేదు. 1878లో కాదంబినీ బోస్ కలకత్తా యూనివర్సిటీ

ఎంతెన్ను పరీక్షకు మొదటిసారివెళ్ళి ద్వితీయశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులయ్యింది. అడవాళ్ళకూడా పరీక్షలకు వెళ్ళవచ్చునని ఆ యానివర్సిటీ రూల్సు చివరకు మార్చబట్టే ఇద్దీ సాధ్యం అయింది.

విద్యాసాగర్ ఇతరులకు వితంతు వివాహాలు చేసుకోమని చెప్పడమేకాక, తన కుమారుడు నారాయణ ఒక వితంతువును వివాహమాడుతానంటే ప్రోత్సహించి అదర్శప్రాయుడయ్యాడు. కొంతమంది మిత్రులు వితంతువివాహాలు ఇతరులకు చెయ్యాలిగాని, నీ కుటుంబంలో ఎందుకు అని వారించబోతే, వారిని గట్టిగా ఖండించాడు.

మత ఛాందస భావాలు విద్యాసాగర్ కి ఎక్కడా లేనేలేవు. ఇంగ్లీషు అందరు చదువుకోవాలని, బెంగాలి భాష అభివృద్ధిచేయాలని కృషి చేశాడు.

1891 జూలై 29న విద్యాసాగర్ మరణించాడు. కాని ఈశ్వర చంద్రవిద్యాసాగర్ అభ్యుదయ, మానవతావాద భావాలు ఎంతో మందిని ఉత్తేజితం చేసి సమాజ సంస్కరణకు, విద్యావ్యాప్తికి పురి గొల్పాయి. 19వ శతాబ్దంలో గొప్ప సంఘసంస్కర్త ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్.

సాంఘికార్థిక సమస్యలతో ముడిపడిన వరకట్న దురాచారం

ఈమధ్య షేపర్డ్ లో తరుచు వరకట్నం చాలలేదని అత్తమామలు భర్త రాసిరంపాన పెడితే ఆ బాధకు తాళలేక, మానసికంగా కృంగిక్కిరించి చివరకు శరీరంపై కిరసనాయిలు పోసుకొని తమప్రాణాలే తీసుకొన్న యువతుల దయనీయ గాథలను చదువుతున్నాం. ఈరకంగా కొన్ని ఆత్మ హత్యలయితే, మరికొన్ని భర్త, అతని బంధువులు బుద్ధి పూర్వకంగా జరిపే ఘాతుక హత్యలుగా తేలుతున్నాయి. మూడుపువ్వులు—ఆరుకాయలుగా, ఆనందంగా, ఉత్సాహంగా, అందరితో కలిసిమెలిసి హాయిగా వుండి భర్తతో సంసార జీవితం గడపవలసిన ఆ యువతులు, వరకట్న దురాచారంవలన జీవితసౌఖ్యం కోల్పోయి, చివరకు తమ ప్రాణాలే కోల్పోతున్నారు. ఇది మానవత్వానికి కళంకం. సర్వ ప్రపంచానికే తలవంపు.

అయినా, వరకట్నదురాచారం నిరాటంకంగా కొనసాగిపోతూవుంది. ఎంత ఎక్కువగా చదువుకొంటే, ఎంత ఎక్కువగా ఆస్తివుంటే, అంతగా వరుని ధన పలుకుతోంది. కట్నానికి అమ్ముడు పోవడానికి యువకులు ఎగబడుతున్నారు.

వరకట్నం తప్పని, అదిసాంఘిక దురాచారమని, దానిని అంత మొందించాలని వేదికలెక్కి చెప్పే కొందరు అభ్యుదయ భావాలుగలవారు కూడా ఆచరణ దగ్గరకు వచ్చేసరికి, సాతభావాలకు, ఆచారాలకు బానిసలై వరకట్న దురాచారాన్ని ఆచరణలో అనుసరిస్తున్నారు. వీరే ఇలాగవుంటే యిక సామాన్య ప్రజానీకం గురించి వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

వరకట్నం తప్పని ప్రభుత్వశాసనాలు ప్రతీరాష్ట్రంలోవున్నా, పత్రికలూ-ప్రచార సాధనాలూ వరకట్నాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ ప్రజాభిప్రాయాన్ని

రూపొందించాలని కృషిచేస్తున్నా, ఆచరణలోమాత్రం ఈ దురాచారం అన్ని తరగతుల ప్రజలలో కొనసాగిపోతూవుంది.

‘స్టేటస్ సింబల్’గా మారింది

ఇదివరకు పరకట్టు దురాచారంలేని షెడ్యూల్లు తెగలు, యితర కులాలు, మతాలలోకూడా పరకట్టు దురాచారం యిదివరకు కంటే ప్రబలి పోతూవుంది. దానికికారణం పరకట్టాన్ని యువకులు సోషల్ స్టేటస్ గా భావించడమే. పరకట్టుం ఆర్థికంగా లాభదాయకంగా వుందికనుక, డబ్బుకే అధునిక సమాజంలో ఎక్కువ విలువ యివ్వడం జరుగుతోంది కనుక, ఇతర సాంఘిక, నైతిక విలువలు కట్టానికి తలవగ్గుతున్నాయి.

ఆర్థికంగా బలంగా వున్నవారిలో కట్టాలదురాచారం ఎంతగా వున్నా వెంటనే ప్రజలకు అంతగా నష్టం కలగకపోవచ్చు. కానిఈనాడు సామాన్య కుటుంబాలలోని యువతుల వివాహ సమస్యకూడా కట్టాలతో ముడిపడటం వలన ఎంతోమంది యువతుల జీవితంతో ఈ సమస్య చెలగాటంఅడుతోంది. వారిలోనిస్వహాయత, అసంతృప్తిజ్ఞానాలు ప్రజ్వరిల్లు తున్నాయి. ఎంతగా చదువుకొంటే అంతగా కట్టుం సమస్య పెరుగుతోంది కనుక చైతన్యవంత మయిన, విద్యాధికులైన యువతుల పరిస్థితి మరి దారుణంగా వుంది.

మారుతున్న విలువలు

ఈనాటి మన సమాజం పాత క్రొత్తల సందికాలంలో వుంది. పాత విలువలు పట్టునడలినట్లు పైకికనబడినా, రెండవప్రక్క క్రొత్తవిలువలు బలపడలేదు కొన్ని రంగాలలో సమానత్వం వచ్చినా, మరికొన్ని రంగాలలో అసమానత్వం యధాతథంగా కొనసాగుతూ వుంది. శ్రీ పురుషులకు సమానంగా రాజకీయరంగాలలో ఓటుహక్కు వచ్చినా, ఆర్థిక-సాంఘిక రంగాలలో అసమానత్వం అలాగే వుండి శ్రీలకు ఆస్తిహక్కులో సమాన భాగం లభించలేదు. సాంఘిక రంగంలో శ్రీ తక్కువ, అణగబడి వుండాలన్న భావంపోలేదు. విద్యారంగంలో శ్రీలు కొంత ముందడుగు వేసినా,

పాతఆచారాలు, అలవాట్లు వారికి గుదిబొడలుగా తయారయి ఒకరంగంలో సాధించిన అభివృద్ధిని అవి మరో రంగంలో వెనుకకు లాగేస్తున్నాయి. అందుచేతనే శ్రీ సమానత్వం సాధించాలంటే అన్నిరంగాలలో సమగ్రంగా మార్పుకై కృషి కొనసాగాలి.

బలమైన ప్రజాభిప్రాయం కావాలి

సాంఘిక రంగాలలో మార్పు మనుష్యుల మనస్సులపై ఆధారపడి వుంది. వారి దృక్పథంలో మార్పురావాలి. అందుచేత సాంఘిక రంగాలలో మార్పులకై ప్రభుత్వం చేసే శాసనాలు విజయవంతం కావాలంటే బలమైన ప్రజాభిప్రాయం రూపొందింది. పాతఆచారాలను అనుసరించేవారి సాంఘిక బహిష్కరణ జరగాలి. మార్పుమార్గాన్ని అనుసరించే వారిని అభినందించి, సహకరించి తోడ్పడాలి.

సతీసహగమనం నిషేధిస్తూ ప్రభుత్వం చేసిన శాసనం, బాల్యవివాహాలపై నిషేధం, వితంతు పునర్వివాహాలకై కృషి - ఇవి అన్న ప్రజాభిప్రాయం బలపడుతున్నకొద్దీ విజయవంతం అయ్యాయి.

అదేవిధంగా వరకట్న నిషేధం విజయవంతం కావాలన్నాకూడా పట్టుదల, దీక్షతో అన్నిరంగాలలో కృషి జరగాలి. ప్రజాభిప్రాయాన్ని అనుకూలంగా కల్పించడానికి ప్రయత్నం జరగాలి.

వరకట్న నిషేధ శాసనాలు

ఆ కృషికి మరింత బలం చేకూరాలంటే ఈనాడు ఉన్న వరకట్న నిషేధ శాసనాన్ని మరింత కట్టుదిట్టంగా రూపొందించి, దానిని అమలు పరచడంలో వస్తున్న అడ్డంకులను తొలగించడానికి ప్రభుత్వం వైపునుండి కూడా కృషి జరగాలి.

మనదేశంలో వరకట్నాన్ని నిషేధిస్తూ శాసనాలు చాలాకాలంగా వున్నాయి. 1939లో అవిభక్త భారతదేశంలోని సింధు రాష్ట్రంలో 1939లో

“లేత-దేత యాక్ట్” అని చట్టం రూపొందించబడింది. చట్టం చక్కగా వున్నా, దాని అనులుమాత్రం నామమాత్రంగానే వుండిపోయింది.

స్వాతంత్ర్యానంతరం 1950లో బీహారులోను, 1958లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోను వరకట్న దురాచారాన్ని అంతమొందించడానికి శాసనాలు చేశారు.

దేశానికంతటికీ వర్తించే విధంగా వరకట్న నిషేధ చట్టం చేయాలని 1950 నుండి పార్లమెంటులో ప్రయత్నాలు కొనసాగుతూనే వచ్చాయి. ఈ విషయం గురించి ఎన్నో ప్రైవేటు మెంబర్ బిల్లులు పార్లమెంటులో ప్రవేశ పెట్టబడటం, కొన్నిటిని సభలో చర్చించడం జరిగింది. శ్రీమతి ఉమా నెహ్రూ 1953లో లోక్ సభలో ప్రవేశ పెట్టిన బిల్లుపై చర్చలో పాల్గొంటూ ఆనాటి న్యాయశాఖామంత్రి కేంద్రం రాష్ట్రాలను సంప్రదించి బిల్లు తెస్తుందని హామీ ఇచ్చారు. కాని, “హిందూ సక్సెషన్ యాక్టు” రూపొందాకే ఈ విషయంపై బిల్లు చేయాలని భావించారు. 1956లో ఆ బిల్లు రూపొందినా వరకట్నం బిల్లు మాత్రం కనుమరుగైంది. పార్లమెంటు సభ్యులు ఎన్నో ప్రైవేటు మెంబర్ బిల్లుల ద్వారా ఈ విషయాన్ని ప్రభుత్వం దృష్టికి తెచ్చారు.

చివరికి 1959 ఏప్రిల్ 24న Dowry Prohibition bill లోక్ సభలో ప్రవేశ పెట్టారు. జామెంటు కమిటీ రిపోర్టు అనంతరం లోక్ సభ కొన్ని మార్పులలో ఈ బిల్లు ఆమోదించింది. లోక్ సభ చేసిన మార్పులను రాజ్యసభ అంగీకరించలేదు. చివరకు పార్లమెంటు రెండుసభల సంయుక్త సమావేశం జరిపి 1961 మేలో వరకట్న నిషేధ చట్టాన్ని ఆమోదించింది.

పార్లమెంటు చేసిన చట్టం అనంతరం బీహారు, పశ్చిమ బెంగాలు, ఒరిస్సా, హర్యానా, హిమాచల ప్రదేశ్ లో తమ స్థానిక పరిస్థితులకు అనుగుణంగా వరకట్న నిషేధ చట్టాలను రూపొందించడం జరిగింది. కట్న దురాచారాన్ని మాన్పించడంలో భాగంగా పెళ్లిపై ఖర్చును అదుపు చేస్తూ నిబంధనలు కూడా కొన్ని చోట్ల చేశారు.

పెళ్ళి అయిన యువతి 5 సంవత్సరాలలోగా చనిపోతే కట్నం సమస్య దానికి కారణమేమోనని పరిశోధించాలని పోలీసు అధికారులను ఆదేశించారు.

పార్లమెంటరీ సంఘం పరిశీలన

పార్లమెంటులో శ్రీమతి ప్రమీలా దండావతే 1980 డిసెంబరులో ఒక ప్రైవేటు మెంబరు బిల్లు ద్వారా కట్నదురాచారం గురించి మరోసారి ప్రభుత్వ దృష్టికి తెచ్చింది. ప్రభుత్వం వరకట్నబిల్లు ఏవిధంగా పని చేస్తోందో పరిశీలించడానికి 930లో ఒక పార్లమెంటరీ సంఘాన్ని నియమించింది. దానికి శ్రీమతి కృష్ణ సాహే అధ్యక్షురాలు. దేశమంతా పర్యటించి వరకట్న సమస్య గురించి ఆ కమిటీ వివరాలు వివిధ సంస్థలు, వ్యక్తులనుండి సేకరించి 1982 ఆగస్టులో తన కమిటీ నివేదికను పార్లమెంటుకు సమర్పించింది.

1961లో చేసిన వరకట్నం బిల్లు పనిచేసే తీరు గురించి ఈ పార్లమెంటరీ సంఘం జరిపిన విచారణలో ఎన్నో ఆసక్తికరమైన విషయాలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. సాంఘిక సమస్యలపై చట్టం చేసినంత మాత్రానే చాలదని, ఆ చట్టం అమలుజరగడానికి పట్టుదలతో, దీక్షతో ప్రజాభిప్రాయాన్ని రూపొందించడానికి ప్రక్కనే ప్రయత్నంకూడా జరగాలి అన్న విషయం మరోసారి స్పష్టం అయింది.

వరకట్నం నిరోధక చట్టం క్రింద కట్నం తీసుకొనేవారిని శిక్షించడానికి అవకాశంవున్నా, కోర్టుకు వెళ్లేవారు ఎవరూకనబడటంలేదు. ఫిర్యాదు చేసే వారి సంఖ్యకూడా చాలాతక్కువ, అలా ఫిర్యాదులు వచ్చిన కేసులలో కూడా నూటికి 5,6 కేసులకే శిక్షలు ఏమయినా పడుతున్నాయి. వరకట్నం యిచ్చే విషయంలో సాక్ష్యాధారాలు లభించడం కష్టం.

అదేవిధంగా వరకట్నం తేలేదని స్త్రీలను బాధించి చంపిన సందర్భాలలో కూడా దోషులకు తగిన శిక్షలు పడటంలేదు. వాటిని ఆత్మహత్య

క్రింద చిత్రీకరించి నేరస్థులు తప్పించుకొంటున్నారు. చనిపోయిన వాళ్ల మీద నేరం తోసేయడం విచారణ చేసేవాడికికూడా అనువుగా వుండవచ్చు.

మెడికల్ - లీగల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ లెక్కలు

వరకట్న దురాచారాలవలన జరిగిన హత్యలను పరిశీలిస్తే అవి ఎక్కువగా హిందువులలో కనబడుతున్నాయి. దానికి కారణం హిందువులు మెజారిటీ కావడంకూడా కావచ్చు. బోపాలులోని మెడికల్ లీగల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ డైరెక్టర్ డాక్టర్ హరిశ్చంద్ర కథనం ప్రకారం 16 నుండి 20 సంవత్సరాల వయస్సులో వున్న స్త్రీలు 1981లో ఎక్కువమంది మరణించారట. కాని పోలీసు రికార్డులలో మాత్రం స్టవ్ వల్ల వళ్ళు కాలిందనో లేదా అగ్నిప్రమాదమనో పేర్కొనడం జరుగుతోందని, ఆ రకంగా చనిపోయినవారు అంతకు కొద్దికాలముందే వివాహం చేసుకొన్నవారు కావడం గమనార్హం అని వివరించారు.

1981లో మరణించిన వారిలో ఆయన లెక్క ప్రకారం 79 మందితో 69 మంది హిందువులు, 9 గురు ముస్లింలు, ఒక క్రిస్టియన్ స్త్రీ వున్నారు. పెళ్ళి అయిన రెండు గంటలలోనే నవవధువు మంటలకు ఆహూతి అయిన దారుణ సంఘటనలు కూడ వున్నాయని ఆయన పేర్కొన్నారు.

కేంద్ర హోంశాఖ సర్క్యులర్

కేంద్రప్రభుత్వం హోంశాఖ సర్క్యులర్ ప్రకారం వరకట్నం సందర్భంలో హత్య జరిగితే, 5 సంవత్సరాలలోగా ఆ స్త్రీ వివాహం జరిగివుంటే ప్రత్యేక విచారణ జరగాలని, శవపరీక్ష తప్పకుండా జరగాలని ఆదేశించడం జరిగింది.

అసలు వరకట్నం గురించి ఎన్ని కేసులు వస్తున్నాయో చూడాలంటే మచ్చుకు దీహుని తీసుకోవచ్చు.

1976లో 212 కేసులు, 1977లో 44 కేసులు, 1978లో 22, 1979లో 19, 1980లో 15, 1981లో 36 కేసులు యాంటీడార్టీ డైరెక్ట్ రేట్ కి అందాయి భార్యాభర్తలు విడిపోయాకో, స్త్రీని చంపడం జరిగి తేనో వాళ్ళు రిపోర్టు చేస్తారుకాని, తక్కిన సందర్భాలలో ఎవరూ కంప్లైంటు కూడా చేయడంలేదు.

వరకట్నం గురించి వచ్చిన కేసులలో మళ్ళీ అలాంటి నేరం ఎవరూ చేయకుండా కఠినంగా శిక్షించ వలసిన అవసరం ఎంతైనావుంది.

డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ సోషల్ ప్రోజెక్ట్స్

ఇప్పటికప్పుడే పోలీసు వ్యవస్థ ఎన్నో విషయాలు అమలు పరచడంలో తలమునకలుగా వుంది కనుక వరకట్న నిషేధచట్టాన్ని అమలు పరచే బాధ్యత డిపార్టుమెంట్ ఆఫ్ సోషల్ ప్రోజెక్ట్స్ అని ఏర్పాటు చేసి దానిలోని ఆఫీసర్లు అయిన సోషల్ వర్కర్లకు అప్పగించాలని కొంతమంది సూచించారు. వరకట్నం అనేది కేవలం లా అండ్ ఆర్డరు సమస్య మాత్రమే కాదని, జనరల్ విషయాలలో అంతే హత్యలు కానప్పుడు, సోషల్ వర్కర్లే దానిని సమర్థవంతంగా నిర్వహించగలరని ఒక అభిప్రాయం వుంది. దీనిని కొందరు ప్రభుత్వాధికారులు కూడా బలపరిచారు.

ఫామిలీ కోర్టులు

ధిల్లీ పోలీసు సూపరెంటెండెంట్, శ్రీమతి కరన్ బేడీ పార్లమెంటరీ కమీషను ముందు తన అభిప్రాయాలు చెబుతూ వరకట్న నిషేధ ఆఫీస్ ని ప్రత్యేకంగా వుండాలని, ఫామిలీ కోర్టులను ఏర్పరచాలని, రాజీ చేయడానికి కొందరు అధికార్లు వుండాలని, వరకట్న బాధితులకు ఉచిత న్యాయ సహాయం ప్రభుత్వం అందజేయాలని ఆమె కోరింది. వరకట్నం తేలేదని భర్త, అతని కుటుంబసభ్యులు పీడిస్తూవుంటే ఇంట్లోనుండి వచ్చి కొంత కాలం ఆ స్త్రీ వుండటానికి వీలుగా కట్న

బాధితుల రక్షణ కేంద్రాలను కూడా ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయాలని ఆమె సూచించింది. కట్నం సమస్యల వలన ఎవరైనా విడాకులు యివ్వవలసి వచ్చినా, ఎడబాటు కలిగిన ఆ స్త్రీకి భర్త నుండి వెంటనే తన జీవితానికి వీలుగా Maintenance allowance యిప్పించే ఏర్పాటు చేయాలని, పిల్లలు వున్నప్పుడు వారిని తల్లి రక్షణలోనే వుంచాలని, భర్తతో ఎడబాటు తప్పనిసరి అయినప్పుడు ఆ స్త్రీకి విడాకులు ఎక్కువ కాలయాపన లేకుండా త్వరగా లభించాలని శ్రీమతి కరన్ బేడీ సూచించింది.

పార్లమెంటరీ విచారణాసంఘం ముందు రకరకాల సూచనలు వచ్చాయి. వివాహం సందర్భంలో దూబరా ఖర్చు, ఆడంబరాలు తగ్గించాలని, ప్రతీ వివాహాన్ని తప్పనిసరిగా ప్రభుత్వంవద్ద రిజిస్టరుచేయాలని, పెళ్ళికి ఎంత ఖర్చు చేసిందీ వివరాలతో అఫిడవిట్ యివ్వాలని, పెళ్ళి ఖర్చులు తగ్గించడానికి ప్రభుత్వమే "Marriage House"ని రష్యాలో లాగ నిర్వహిస్తే, అక్కడ నిరాడంబరంగా వివాహం జరిపించ వచ్చునని, కట్నదురాచార నిర్మూలనలో స్వచ్ఛంద సంస్థల సహకారం ప్రభుత్వం తీసుకోవాలని, పరకట్నానికి వ్యతిరేకంగా ప్రజాభిప్రాయం రూపొందించడానికి కృషి జరగాలని, వివిధ సూచనలు వచ్చాయి. పరకట్నం అనేది Cognizable Offence చెయ్యాలని, అంటే ఎవరూ ఫిర్యాదు చేయనివసరం లేకుండా పోలీసులే తమంతట తాము చర్య తీసుకొనే విధంగా వుండాలని కొందరి సూచన. అలా చేస్తే పోలీసులు ప్రజలను సతాయిచే ప్రమాదం వుందని మరికొందరి భావం.

పద్ధతి ఏదైనా వరకట్నం పోవాలి

పద్ధతి ఏదైనా వరకట్న దురాచారం పోవలసిందే. ప్రభుత్వం ఎంత సమర్థవంతంగా వ్యవహరిస్తే, ఎంతగా ప్రజాభిప్రాయం పెరిగితే అంత త్వరగా ఈ సాంఘిక దురాచారాన్ని అంతమొందించి స్త్రీలకుకూడా సమానస్థానాన్ని సమాజంలో కల్పించటం సాధ్యం అవుతుంది.